Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 22 ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1884 (Ն. Տ.) 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 14 ՌԷՊԻՒԼ ԱԽԸՐ 1301

ԱՐԵՒԵԼՔ
ՕՐԱԳԻՐ
40 փարա 40 փարա
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 դուրուշ. երկու անգամի համար 2 դուրուշ և · աւելի անգամներու համար զատ սակարկութեան կըլլայ :

Օրագրոյս վերաբերեալ Նամակ կամ որ և է իցէ գրութիւն պէտք է ուղղել

«Առ խմբագրութիւն ԱՐԵՒԵԼՔ օրագրի»
ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ Ղալաթիա, Իզմիրլի օղլու խան, թ. 19.
Իսկ գաւառներէն հետեւեալ հասցէին՝
درعليه‌ده غلطه‌ده ازميرلى اوغلى خانده ١٩ نمروده
{ ارەولك } غزته‌سى اداره‌سنه

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ համար	Տարեկան	դահեկան արժար	200
« «	Վեցամսեայ	« «	100
« «	Եռամսեայ	« «	50
« «	Ամսական	« «	20
« «	Հատով	« «	1
Գաւառաց համար	Տարեկան	« «	240
« «	Վեցամսեայ	« «	120
« «	Եռամսեայ	« «	60
Օտար երկիրներ	Տարեկան	Ֆրանք	36
» «	Վեցամսեայ	«	28

Դուրս ղրկուած թղթոց ճամբու ծախքը Խմբագրութեան վրայ է :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Պ. ԿՕՇԸՆ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍ

Կ. Պոլսոյ անգլիական Նախկին դեսպան Պ. Կօշըն մօտերս ի Բերլին իւր ընտրողաց առջեւ բանախօսութիւն մ'ըրաւ, (որոյ մէկ քաղուածն հրատարակուած է Իճիփշըն Էքսփրէսի մէջ ալ) : Սուլտանի նկատմամբ խօսելով, Պ. Կօշըն յայտնեց թէ չպատահիր որ և է դէպք, որ կարծել տայ Եւրոպիոյ թէ Անգլիա՝ դժուարութիւններէ խորշելով՝ չփութայ չարունակել այն օգտակար ջանքեր զորս միշտ բրած է գերեվաճառի ջնջման համար : Ասոր կայ քաղաքակրթութեան շահն ընդդէմ բարբարոսութեան, նաեւ ուրիշ շահ մը, որում ատենաբանն անձնապէս մեծ կարեւորութիւն կուտայ, այսինքն թէ Իսլամ (սեւամորթ) ցեղեր պէտք է միշտ զգան թէ ամեն անգամ որ Քրիստոնեայ և սպիտակ ցեղերու հետ վէճ մ'ունենան, ի վերջոյ ստուգապէս պիտի յաղթուին : Եւրոպա գիտէ թէ շահեր ունի յԵգիպտոս, և մեզ հրաւէր կը կարդայ զանոնք պաշտպանելու : Անտարակոյս ոմանք նախանձով կը նային մեր բռնած դիրքին, և կ'ըսուի թէ պէտք է որ մեր խոստումը պահենք, անշահախնդրաբար գործելով յԵգիպտոս · կ'ըսուի նաեւ թէ հարկ է որ կատարենք այն պարտականութիւններ զորս Եգիպտոսի մէջ մեր բռնած դիրքը կը դնէ մեր վրայ, և որոց կատարումը մեծապէս օգտակար է յԵգիպտոս հաստատեալ բոլոր եւրոպական հասարակութեանց : Կրնանք ուրեմն մեք ալ խնդրել եւրոպական միւս երկիրներէ որ պարագայից պահանջման համեմատ դիւրացնեն մեր գործն, օգնեն մեզ, և յիրաւի, կէտի մը վրայ օտար կառավարութիւնք կրնան օգնել մեզ : Կ'ուզեմ խօսիլ Եգիպտական պարտուց յարդարման (Լէքիւտէյշըն) օրէնքին վրայ : Ահա այդ օրէնք արգելք կը լինի պատերազմական գործողութեանց անհրաժեշտ եղած դրամը գտնելու, եթէ չձեռնարկենք դրամ գտնելու այնպիսի միջոցով մը, որոյ գործադրումն անհնար է այլ եւս, այսինքն՝ նոր տուրքեր հաստատելով յԵգիպտոս : Եթէ միւս տէրութիւնք այնչափ կարեւորութիւն կուտան որ Անգլիա յարգէ և կատարէ Եգիպտոսի մէջ սահմանած պատասխանատուութիւններն ու պարտականութիւնները, պէտք է հասկնան, — և մեք եւս կը պարտինք խնդրել անոնցմէ որ հասկնան, — այդ օրէնքին դադարման, որպէս զի Եգիպտոսի ելեւմուտքն, ընդհանուր պարտուց վճարման բեռէն ազատելով, պարագայից պահանջած վիճակին մէջ դրուի : Մանաւանդ Ֆրանսայի նկատմամբ այս լեզուն պէտք է գործածենք : Նկատելով թէ Եգիպտոսի կողմէ ֆրանսական վաճառականութիւնն և Ֆրանսացիներու կեանքը վտանգի կրնան ենթարկուիլ, ժամանակն եկած է որ անկեղծապէս ըսենք Ֆրանսայի · «Արձակեցէ՛ք մեր ձեռքերն : Եթէ մեք առաւելակշռութիւն ունինք յԵգիպտոս, և դուք այս առաւելակշռութենէն ձեզ համար օգնութիւն կը սպասէք, դուք ալ մեզ օգնեցէ՛ք՝ Եգիպտական պարտուց յարդարման օրէնքին մէջ այս փոփոխման հաւանելով, որ հարկաւոր է Եգիպտոսի օգտին համար, Եգիպտոսի ելեւմտից բարւոքման համար, և իրաց ներկայ վիճակին մէջ, գործոց բարւոք վարչութեան համար : » Պ. Կօշըն վերջացուց ինչ ինչ դիտողութիւններ ընելով Եւրոպիոյ ընդհանուր սպառազինութեանց վերայ, և այդ պատճառաւ եւրոպական ժողովրդոց կրած նեղութեան վրայ, յորմէ ազատ լինելուն համար շնորհաւորեց Անգլիան, և միանգամայն կարծիք յայտնեց թէ, որչափ ալ Եւրոպա տակաւին զինեալ բանակի մը վիճակին մէջ կը մնայ, մեծ տէրութիւնք սոյն պահուս անկեղծօրէն փափաքող են խաղաղութեան պահպանման :

Պ. Կօշընի այս բանախօսութիւնը մեծ ուշադրութիւն գրաւած է օտար երկիրներու, մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ, որովհետեւ Պ. Կօշըն երբեմն յԵգիպտոս գտնուած էր որպէս ելմտական պաշտօնեայ, քաջ ելմտագէտ է, և իբրեւ քաղաքագէտ, իւր կարծիքներ խորին ազդեցութիւն կ'ընեն իւր հայրենակցաց և օրուան նախարարութեան վրայ : Թայմզ լրագիրն ալ Պ. Կօշընի սոյն բանախօսութեան վրայ Պ. Կլատսթոնի նախարարութեան և այն տարապայմանի քաղաքագիտաց ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ, որք ուրախ եղած էին տեսնելով թէ վերջին դէպքերն Եգիպտոսի կողմէ դժուարութիւն յարուցած են Անգլիոյ : Պ. Կօշընի առաջարկութիւնն այդպիսեաց նիւթ կրնայ մատակարարել լուրջ մտածութեան : Պ. Կօշընի բանին այս է թէ Եգիպտոս, Անգլիոյ օգնութեամբ, պէտք է դիմադրէ արաբական մոլեռանդութեան արշաւանքին · թէ այս գործ առանց դրամոյ չկրնար կատարուիլ. թէ անհնար է նոր տուրքեր դնել յԵգիպտոս · և թէ միակ միջոցն է ընդհանուր պարտուց յատկացեալ հասոյթից մէկ մասն այս նպատակին գործածել՝ առժամապէս դադարեցնելով Պարտուց յարդարման օրէնքին կիրառութիւնն : Այս մասին ինչ որ ալ լինի օտար պարտատիրաց կարծիքն, յայտնի է թէ այդ ուղղութեամբ բան մը պէտք է ընել, և արժետէրք ալ մեծ զոհողութիւն մ'ըրած չեն լիներ հաւանելով այսպիսի կարգադրութեան մը · որովհետեւ իրենց շահն՝ Եգիպտոսի մէջ բարւոք և բարեկարգ կառավարութեան մը հաստատման վրայ կը կայանայ, և առ այս առժամանակեայ զոհողութիւն մ'ընել կ'արժէ : — Պ. Կօշընի և Թայմզի այս խորհրդածութիւնները՝ վերջին օրերս Եգիպտական արժեթղթոց վրայ տեսնուած անկման պատճառներէն մին կրնան համարուիլ, զի ցոյց կուտան թէ Անգլիա մտադիր է Եգիպտոսի արժեթղթոց տոկոսին և գլխավճարին յատկացեալ գումարներն ուրիշ նպատակներու գործածել, թէպէտ առժամապէս :

ԱՐԱՊԻ ԵՒ ՄԷՀՏԻՆ

Անգլիացի Թղթակից մը տեսակցութիւն մը ունեցեր է ի Քոլոմպօ (Սէյլան կղզի) աքսորեալ հանրածանօթ Արապիի հետ(*) : Արապի Անգլիերէն սովրելու կը զբաղէր : Խօսք բացուելով Մէհտիին վրայ, Արապի կ'ըսէ թէ անձնապէս կը ճանչէ զնա : Մէհտին շատ ճարտար, ազդեցիկ և հաստատամիտ մարդ մ'է : Իւր ետեւ ունի 150,000 մարդ, որք ի բնէ զինուոր են, և նոցին զօրութիւն մ'է, զոր ջախջախել դժուար գործ է : Դալով Սուլտանի, Արապի կ'ըսէ թէ Եգիպտոս արդէն ձեռքէ հանած է զայն, և չկրնար միտապէս գրաւել նորէն : Բայց առանց Սուլտանի Եգիպտոս աւելի զօրաւոր կը լինի : Արապի չուզեր ուրիշ հարցմանց պատասխանել, ըսելով թէ քաղաքական խնդրոց վրայ վիճիլ չսիրեր : Այսու հանդերձ, Արապիի խօսքերէն այնպէս կ'երեւէր թէ այն յեղափոխական շարժում, որոյ գլուխն էր ինք, միայն առժամեայ կերպիւ դադրած է : «Խտիւն, ըսաւ Արապի կրքով, նոյնչափ ժամանակ իշխանութիւն պիտի վարէ որչափ Անգլիացիք բարեկամ լինին անոր, և ո՛չ աւելի երկար ժամանակ : Ո՛չ միայն իւր ժողովուրդն, այլ և իւր ընտանիքը կ'ատեն զԽտիւն : » Այն հարցման թէ արդեօք, լորտ Ռանտոլֆ Չըրչիլի ըսածին պէս, Խտիւն ինք եղած է գլխաւոր դրդիչ Աղեքսանդրիոյ ջարդերուն, Արապի պատասխան չտուաւ, հրաման ընելով որ սուրճ բերեն : Պատասխանելով այն հարցման թէ ո՛րչափ ժամանակ պիտի տեւէ Անգլօ-Եգիպտական դաշնակցութիւնն, Արապի ըսեր է · «Մինչեւ որ ճակատագրին անողոք ձեռքը պատռէ այն քօղն, որ կը ծածկէ Բրիտանական ազգին անզգուշաբար պաշտպանած խաբէութիւնը : Չեմ կրնար հաշտեցնել Պ. Կլատսթոնի բռնած ընթացքն որպէս ջատագով Ազատական կուսակցութեան սկզբանց՝ այն աշխարհավարութեան հետ որ Եգիպտոսի մէջ հանրային ազատութիւնները կը ջնջէ » : «Կը յուսա՞ք թէ, հարցուցեր է Թղթակիցն, ազատութեան դառն յաղթանակ պիտի տանի յԵգիպտոս » : Արապի, փոքր ինչ յուզեալ, պատասխաներ է · «Կը յուսամ · այդ արդիւնք ձեռք պիտի բերուի նոյն ինքն Անգլիոյ գործողութեամբ » : — «Ուրեմն, իրաց արդի վիճակը չէ կրնար երկար տեւել » : — Ո՛չ, չէ կրնար, յարեր է Արապի :

ՌՎ Է ՄԷՀՏԻՆ

Գիտուն Մահմէտական մը հետեւեալ տողերն հաղորդեր է Մէսաժէ տ'Օրիանի ·

«Մէհտիի նկատմամբ երկու տարբեր կարծիքներ կան Իսլամաց մէջ : Առաջին կարծիքին համեմատ, որ Ալիի հետեւող Շիիներու կարծիքն է, Մէհտին երկար ժամանակէ հետէ ծնած է արդէն, և իւր մենաստանի մէջ կը սպասէ աստուածային հրամանին, որ նմա պիտի հրամայէ երեւիլ մարդոց : Սիւննիներու, այսինքն Իսլամաց ուղղափառ մասին կարծիքն այս է թէ Մէհտին տակաւին ծնած չէ, բայց ի մօտոյ աշխարհ պիտի գայ : Այս երկու դաւանութեանց միջեւ, կայ երրորդ դաւանութիւն մը, զոր կ'ընդունին քանի մը գիտուն և բազմահմուտ մահմէտական վարդապետք : Ասոնց խօսքին նայելով, Մէհտին, որոյ գալուստը ծանուցած էր Մարգարէն Մուհամմէտ, նոյն ինքն Յիսուս Քրիստոսն է : Այս կարծիք, որ յոյժ տկար փոքրամասնութեան մը կարծիքն է, չկրնար որ և է ազդեցութիւն բանեցնել հաւատացեալ Մահմէտականաց ստուար մեծամասնութեան միտաց վրայ :

«Այս կարծեաց տարբերութիւններէն զատ, երկու մասերն ալ կատարելապէս կը համաձայնին յայտարարելով թէ Մէհտին պէտք է պատկանի Մուհամմէտին ընտանեաց, և Մարգարէին աղջկան՝ Ֆաթմայի՝ սերունդէն պէտք է լինի · և այն ատեն միայն աշխարհ պէտք է գայ երբ անիրաւութեան տիրապետութիւնը տարածուի բոլոր երկրին վերայ, և թէ իւր պաշտօնը պէտք է լինի վերահաստատել արդարութիւնն, որ երկրէն տարագրուած է : Մահմէտականք կը [illegible] ճանչելու թէ Մէհտիին գալստեան առթիւ գերբնական ցոյցեր պիտի լինին, և շատ մը արտակարգ դէպքեր տեղի ունենան, զորս դժուար է թուել : Այն պատճառաւ կը կարծուի թէ Մէհտին չէ եկած դեռ, որովհետեւ այդ նախազուշակ նշաններ դեռ չեն տեսնուած, և անարդարութիւնը տակաւին բոլոր աշխարհի չէ տիրապետած : Հետեւապէս, արդի սերունդք չպիտի կրնայ տեսնել Մէհտին :

«Միւս կողմէ, եթէ նկատենք ինչ որ այս մասին կ'ըսեն Մահմէտականաց սուրբ գրուածներն, որոց համեմատ այդ Մարգարէն Մէտինէի սուրբ քաղաքին մէջ պիտի երեւայ և ո՛չ թէ Սուտանի դաշտերուն մէջ, թէ նա պիտի հրամայէ Խօրասանի հաւատացեալներէն կազմուած բանակի մը, և ո՛չ թէ Եգիպտոսի և Նուբիոյ Ֆէլլահներու, թէ իւր մայրաքաղաքը պիտի հաստատէ Քուֆֆէի մէջ, (որ Պաղտատի մօտ հին քաղաք մ'է, այժմ աւերակ), եթէ այս նկատողութիւններն ընենք, կը հասկնանք թէ ինքնին Մէհտի յորջորջող մարդն, յաչս հաւատացեալ Մահմէտականաց, խաբեբայ մ'է միայն, և չունի ոչ մին այն յատկութեանց որք կրնան տալ այն տիտղոսը զոր իւրացուցած է անիրաւաբար :

«Այս է գիտուն Մահմէտականաց կարծիքը Սուտ Մէհտիին նկատմամբ : Եւրոպացիք վայրկեան մ'իսկ կարեւորութիւն պէտք չէ տան այն գաղափարին թէ Մահմէտականք երբեք իբրեւ մարգարէ պիտի ճանչնան զնա :

«Իւր այսօրուան յաջողութիւնք ուրիշ բանի չեն կրնար վերագրուիլ, բայց եթէ Եգիպտացւոց ատած այն փափաքին որով կ'ուզեն օր առաջ ազատիլ օտար գրաւումէ : Երբ այս նպատակ ձեռք բերուի, այն հազարաւոր Իսլամք որք Սուտանի ապստամբապետին դրօշին ներքեւ համախմբած են, պիտի փութան թողուլ զնա : Մէհտին յայնժամ այն վիճակը պիտի ունենայ, որուն ենթարկուած են այն ամեն խաբեբայք որք ժողովրդեան դիւրահաւանութենէն և տգիտութենէն օգուտ քաղ[illegible] :

Այսպէս, ըստ կարծեաց [illegible] այս «Գիտուն Մահմէտականին», Անգլիացիք ուրիշ կերպիւ չպիտի կրնան յաղթել Սուտանի Մէհտիին, բայց եթէ իրենց զօրքով ու նաւերով ([illegible]) մեկնելով Եգիպտոսէն, որպէս զի Սուտ Մարգարէին հրամանաց ներքեւ գտնուող Եգիպտացիք (°·) ապահով լինին թէ օտար գրաւումէ ազատած են : Այս ալ կարծիք մ'է, որուն հաւատալու կամ չհաւատալու ազատութիւնը վերապահեալ է ընթերցողին :

(*)— «Իճիփշըն Էքսփրէս» հրատարակած է այս տեսակցութեան պատմութիւնը :

ԹԵՐԹՕՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ 2

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

—

ԻՆՉ Է ԽԱՉԱԳՈՂԸ

Խաչ-օղլի ասում են նրանց այն պատճառով, որ շատ անգամ պատահել է, որ նրանցից մէկը իրան ձևացրել է որպէս աբեղայ և այս ու այն եկեղեցում կամ վանքում հոգևոր պաշտօն է ստացել : Յետոյ աբեղան, տաճարի բոլոր խաչերն ու արծաթեղէնները գողանալով, յանկարծ անյայտացել է : Պոշա-Խէչօղ կոչում են նրանց այն պատճառով, որ այդ մարդիկը շատ են սիրում մօտենալ հարուստ պառաւներին, ծանօթանալ, բարեկամանալ նրանց հետ, իսկ երբ բոլորովին ընտանի են դառնում, մի օր խեղդում են պառաւին, և բոլոր հարստութիւնը կողոպտելով, աներեւութանում են : Էշ-Խէչօղ կոչում են նրանց իրանց չափազանց ճարպկութեան համար գողութեան գործի մէջ : Խաչագողը կարող է գողանալ մէկի, օրինակ, մախրագործի էշը, յետոյ ներկելով գոյնը սև փոխել, և իր առաջվայ տիրոջ վրա վաճառել : Տէրը երբէք չէ կարող ճանաչել, թէ այդ անասունը մի ժամանակ իրան էր պատկանում : Սալրաչէ կոչում են նրանց իրանց բնիկ գիւղի՝ — Սալրայի անունով, որը գտնվում է Պարսկաստանի Սալմաստ գաւառում :

Պարսկաստանի հայերի 1827 թւի գաղթականութիւնից յետոյ, թէև Սալրա գիւղի բնակիչների մեծ մասը, որպէս ցոյց տուի վերևում, տեղափոխվեցան դէպի Երևանեան նահանգը, բայց Սալրայի մէջ դարձեալ մնացին մի քանի հարիւր տուն խաչագողներ և մնում են մինչև այսօր :

Սալմաստում եղած ժամանակս ես յաճախ գնում էի խաչագողների գիւղը · իմ նպատակն էր ոչ միայն ուսումնասիրել այդ բախտախնդիրների կեանքը, այլ ինձ առաւել հետաքրքրում էր մի երևելի խաչագողի պատմութիւնը, որին կոչում էին Մուրադ : Ինձ ցոյց տուին նրա տունը, ես մտայ այն գեղեցիկ սենեակը, որի մէջ մի ժամանակ ապրում էր այդ նշանաւոր մարդը, որ թողել էր իր արհեստակիցների յիշողութեան մէջ շատ և շատ զարմանալի պատմութիւններ : Մուրադը վաղուց մեռած էր, աւելի ճիշտ կը լինէր ասել՝ սպանված էր, առանց ժառանգ թողնելու : Ես գտայ նրա կնոջը միայն, եօթանասուն ամեայ պառաւ Նանային : Դա մի կին էր խիստ բարի երեսով և խելացի աչքերով : Նա շատ դժուարութեամբ յանձն առեց պատմել ինձ մի քանի դէպքեր իր ամուսնի կեանքից : Բայց ինչ որ պատմեց, այն էլ բաւական էր իմ հարցասիրութիւնը յագեցնելու համար :

Երբ ես փոքր ինչ մտերմացայ պառաւի հետ, երբ նա հասկացաւ իմ հարցասիրութեան նպատակը, աւելի համակիր եղաւ դէպի ինձ : Ես հարցրի՝ —չէ՞ մնացել արդեօք հանգուցեալից որ և իցէ գրաւոր բան : Նա վերկացաւ, և մի հնադարեան պահարանից դուրս բերելով մի տետրակ դողդոջուն ձեռքով տուեց ինձ : Աւերակների մէջ թաղնված գանձ գտնողը այնքան ուրախ չէր լինի, որքան ուրախացայ ես նոյն րոպէում : Այդ, հնութիւնից դեղնած, քրքրված տետրակը Մուրադի օրագիրն էր : Նա գրված էր զանազան ժամանակ, զանազան գոյն մելաններով : Մի քանի տեղերում պակասում էին ամբողջ երեսներ · մի քանի տեղերում ես սկսված գլուխը մնացել էր առանց վերջացնելու : Այսու ամենայնիւ, տետրակը բովանդակում էր իր մէջ խիստ հետաքրքիր տեղեկութիւններ թէ հեղինակի և թէ առհասարակ խաչագողների վերաբերութեամբ : Նրա թերութիւնները լրացրեց պառաւը իր պատմութիւններով :

Ես վաղուց դիտաւորութիւն ունէի գրել մի բան խաչագողների կեանքից, և այդ բաղձանքը իրագործելու համար, բաւական էր ինձ օգուտ քաղել Մուրադի օրագրութիւններից : Այդ օրագրութիւնը կոչվում էր Խաչագողի Յիշատակարան : Ես էլ այդ անունը տուեցի իմ վէպին : Բարեկամներիցս ոմանք խորհուրդ էին տալիս ինձ չը տպել այդ վէպը : Բայց մինչև ե՞րբ պիտի ծածկենք մեր կեղտերը : Դա նոյնը կը լինէր, ինչպէս մի հիւանդ ամաչելով թագցնէր այն վէրքերը, որոնք օրըստօրէ աւելի փըտելով, նեխելով, փտացնում են մարմնի ամբողջ կազմուածքը . . .

Պառաւը որի մասին յիշեցի վերևում, բանաստեղծական տիպ չէ, դա մի և նոյն Նանան է, որին կը տեսնէ ընթերցողը այդ վէպի ընթացքում : Նա մեռաւ 1857 թւին, ապրելով որպէս առաքինի կին և բարեպաշտ քրիստոնեայ : Իսկ Մուրադը, այդ վէպի հերոսը, նոյնպէս պատմական անձնաւորութիւն է : Նա վերջը խաչագողների հասարակութիւնից հեռանալով, մտաւ մի այլ խումբի մէջ, դարձաւ անդամ մի այլ հասարակութեան, որի հետ կը ծանօթանայ ընթերցողը, երբ լոյս կը տեսնի իմ «ԿԱՅԾԵՐ» կոչված աշխատութիւնը, որ այժմ մամուլի տակ է :

Վերջացնելով իմ նախաբանը, սկսում եմ Խաչագողի Յիշատակարանը, պահպանելով նոյն ձևը, և նոյն դասաւորութիւնը, որպէս Մուրադը գրել էր իր օրագրութիւնները :

—

Ա.

ԹՈՅՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱԹԻԼՆԵՐԸ

Ես հայր չեմ տեսել : Մայրս ասում էր, որ ես դեռ չծնված, հայրս թողեց հայրենի երկիրը, գնաց դէպի օտար աշխարհ և պանդխտութեան մէջ կորաւ :

Երկար ժամանակ մենք նրա մասին տեղեկութիւն չունէինք · ոչ նամակ էինք ստանում և ոչ որ և իցէ լուր : Մի անգամ յայտնվեցաւ հօրս պանդխտութեան ընկերը, բերեց նրա մատանին, և տալով մօրս, հաղորդեց նրա մահուան բօթը : Մեր դրացի կնիկները համոզում էին մօրս, որ թաղել տայ այդ մատանին գերեզմանատան մէջ և հօրս համար մի յիշատակարան կանգնեցնէ : Բայց մայրս չը կամեցաւ, որովհետեւ նա ամենեւին չէր հաւատում, որ իր ամուսինը մեռած է : Նա վճռել էր սպասել, երկար տարիներ սպասել հօրս վերադարձին : Այդ պատճառով նա մերժեց հօրս մահուան բօթը մեզ բերող մարդու ձեռքը, որ ցանկանում էր մօրս հետ ամուսնանալ :

Մօրս կոչում էին Նազանի · Նա շատ գեղեցիկ կին էր և բարի, ո՞վ չէր սիրի նրան : Բայց նա ասում էր, եթէ իմ ամուսնի մահը ստոյգ ևս լինի, դարձեալ ցանկութիւն չունի մարդու գնալու, որովհետեւ մտածում է իր երեխաների համար : Մենք, երեխաներս, չորս հոգի էինք, — մէկը ես և երեք քոյրեր :

Գիւղը, ուր բնակվում էինք մենք, կոչվում էր Սալրա : Դա Սալմաստայ ամենագեղեցիկ գիւղերից մէկն էր : Շրջապատած ընդարձակ այգիներով, նա, կարծես, թաղնված լինէր խիտ անտառների մէջ : Նրա միջով հոսում էր Սօլա գետը և ոռոգում էր բոլոր այգիները :

Հօրից զրկվելով, մենք մնացինք մեր քեռու Պետրոսի խնամակալութեան ներքոյ :

(Շարունակելի)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ

Մեր չաբաթ աւուր թերթով ծանուցած էինք, թէ Ս. Սինոդէն կաթողիկոսական ընտրութեան մասնակցութեան համար առ վիճակային առաջնորդս ղրկուած հրաւիրագրերը այսօրուան թղթատարով Ռուսիոյ դեսպանատունը պիտի հանէին եւ պիտի յանձնուէին Ազգ. Պատրիարքարանի։ Սոյն հրաւիրագրերն չաբաթ օր հասած են մայրաքաղաքս, և երէկ Ս. Պատրիարքը Բերա Մեծ. Խասեան եղբարց տունը ինքն գումարած էր Կաթողիկոսական Յանձնաժողովը և Վարչութեան Ատենապետ Մաքսուտեան Սիմոն պէյն։ Ժամը 7 ½ին, Ռուսիոյ դեսպանատան խորհրդական Մեծ. Մ. Օնու, դեսպանատան թարգման Մեծապատիւ Ա. Նէվրուզ էֆէնտիի ընկերակցութեամբ, Խասեանց տունը եկաւ եւ վերոյիշեալ հրաւիրագրերն տուաւ Ս. Պատրիարք Հօր, յանձնարարելով որ ըստ տրամադրութեան Պոլոժէնեայի Թուրքիոյ մէջ գտնուող առաջնորդութեանց բոլորին, որպէս զի սոքա երկերկու պատգամաւոր ղրկեն ի Ս. Էջմիածին՝ ամենայն հայոց հայրապետին ընտրութեան մասնակցելու համար։ Մ. Օնու մէկ ժամու չափ խօսակցելէն վերջը մեկնեցաւ։ Եկած հրաւիրագրերն թուով 44 են և ուղղեալ առ 44 առաջնորդութիւնս Թուրքիոյ հայոց։ Կ. Պոլսոյ պատրիարքութիւն՝ իբր առանձին վիճակ՝ իւր հրաւիրագիրն ունէր։ Սինոդն առ Ս. Պատրիարք հայրն ուղղեալ յատուկ պաշտօնագրով կխնդրէր Նորին Սրբազնութենէն, որ հրաւէր շրջաբերականներն յղէ առ Ս. Առաջնորդս։

Դիտելի է որ Սսոյ և Աղթամարայ կաթողիկոսութեանց և Երուսաղեմայ պատրիարքութեան հրաւիրագիր խրկուած չէ։ Չեմք գիտեր թէ ուղղակի՞ խրկուած է թէ ոչ։

Հետաքրքրական կէտ մի եւս կայ. այն է սոյն հրաւիրագրեր 1883 տարւոյն 30 սեպտեմբեր թուականը կը կրեն եղեր։

Ս. Պատրիարքը կարդաց Ժողովոյն՝ Ամեն. Տ. Մակար սրբազանի կողմանէ ի պատասխանի քաշուած հեռագիրը, ուր Նորին Սրբազնութիւնը կ'իմացնէր թէ հրաւիրագրերն 30 սեպտ. 1883 թուականաւ արդէն ղրկուած էին։

Յանձնաժողովն՝ սոյն հրաւիրագրոց վրայ խորհրդակցելէն վերջը, նկատելով որ սոյն խնդիր իւր օրակարգն անցած չէ, յարմար դատեց առաջիկայ Երեքշաբթի (վաղը) կրկին նիստ ընել ժամ 6ին, ի տուն Մեծ. Խասեանց, օրակարգ ունենալով

Ա. Ս. Սինոդին կողմանէ առ Առաջնորդս ղրկուելու համար եկած հրաւիրագրոց խնդիր.

Բ. Ս. Սինոդէն ի պատասխանի քաշուած հեռագիր.

Գ. Կանոնական ծրագրի վերջնական քննութիւն։

Ինչպէս Օրակարգէն յայտնի է, վաղուան կաթողիկոսական Յանձնաժողովոյ նիստն խիստ կարեւոր է, և կըյուսամք որ պատկառելի Յանձնաժողովս ամենայն շրջահայեցութեամբ խնդիրն քննելով այնպիսի որոշման մը կըյանգի, որ ազգային շահուց ըստ ամենայնի համապատասխանէ։

—

Իզմիրլեան Դեր. Տ. Մատթէոս Սրբազան երէկ Իւսկիւտարի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ քահանայ ձեռնադրեց Պոլուի տիրացու Յակոբ Մէրճանճեանը, Տ. Վարդան անուանելով։ Պոլուի ազգայինք յատկապէս խնդրած էին Պատրիարքարանէն։ Յիշեալ քաղաքին մէջ 200 տուն Հայ կը գտնուի. ունին երկու եկեղեցի Ս. Կարապետ և Ս. Աստուածածին անուամբք, որոց մէկը կառուցած են ժամանակաւ երկպառակելով և խռովելով։ Նորընծայ քահանայն Ատապազար երթալով՝ անդ քահանայէ մը պիտի ուսանի կրօնական ու քահանայական կարեւոր գիտելիքն, և ապա պիտի անցնի ի Պոլու, և արդէն գտնուած մէկ քահանային հետ միանալով պիտի հովուեն ժողովուրդը, և անշուշտ պիտի աշխատին Նորահաստատ վարժարանին արդիւնաւորութեան համար ալ։

—

Ուսումնական խորհրդոյ պատուարժան անդամք, որ Ազգային Վարչութեան Քաղաքական Ժողովոյ թախանձանաց վրայ յօժարեցան ետ առնուլ իրենց հրաժարականը, և յանձն առին պակաս անդամոց տեղ ընտրելեաց ցանկ մը ներկայացնել Քաղաքական Ժողովոյ, թէպէտ յատկապէս նիստ մ'ըրին անցեալ չաբթու ընտրելեաց ցանկ մը պատրաստելու համար, բայց տակաւին յաջողած չեն։ Առաջարկեր են ոմանց, սակայն չէ ընդունուեր։

—

Մայրաքաղաքիս հելլենական դեսպանատան թարգմանն անցեալ չաբթու երկու անգամ մեր Պատրիարքարանը գալով՝ Դեր. Փոխանորդ Հօրէն պահանջեց իրեն յանձնել Յոյն օրիորդ մը, որ Հայկական դաւանութիւնն ընդունելու յայտարարութեամբ գրուած է մեր Պատրիարքարանին, և ըստ սովորութեան ղրկուած է ի Պատրիարքարան Յունաց, սակայն նա հաստատուն մնացած է իւր առաջադրութեան վրայ։ Թարգմանը կ'առարկէ թէ աղջիկն անչափահաս է, և թէ հելլենական հպատակ ըլլալով՝ անհրաժեշտ է յանձնել իրեն. իսկ պատրիարքական Փոխանորդ Հայրն կպատասխանէ թէ կրօնափոխութեան համար ըստ օրինաց երկրին սահմանեալ հասակն ունի, և թէ կրօնափոխութեամբն չելնէր հելլենական հպատակութենէ։ Թարգմանն Յունաց Պատրիարքարանն ալ գնացեր և բաւական ստիպանօք աշխատեր է առնուլ աղջիկն՝ մեր Պատրիարքարանէն Նորա հետ գրուած քահանային ձեռքէն, սակայն քահանայն չէ յանձներ՝ յիշեցնելով թէ օրինաւորութիւնք կպահանջէ դիմել առ Ս. Պատրիարք Հայրն մեր։ Կրօնափոխ օրիորդն՝ Միջագիւղցի հիւսան մը աղջիկն է։

—

Ֆրանսական դեսպանուհի Տիկին տը Նոայլ մարգիզուհին 10 Օսմ. ոսկի նուիրած է Ազգ. Հայուհեաց ընկերութեան, իւր գոհունակութիւնք յայտնելով միանգամայն պարահանդէսին յաջող արդիւնաւորութեան համար։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Օգոստ. Սուլթանին ներման շնորհաց արժանացեալ Ակեաճ էֆէնտի երէկ մայրաքաղաքս հասնելով՝ ուղղակի կայսերական պալատը գնաց ի շնորհակալութիւն, և Նորին Վեհափառութեան բարեւներն ընդունելով՝ մեծապէս ուրախ եղաւ։ Ակեաճ էֆէնտի անտի բնակարանը երթալով՝ իւր ընտանեաց հետ բարեմաղթեց Օգոստ. Սուլթանին համար։

Աստուած, կ'ըսէ Վագթ, երկար կեանք պարգեւէ մեր Օգոստ. Վեհապետին, և բնաջինջ ընէ այն վատերն՝ որ թշնամութիւն կ'ընեն Ակեաճ էֆէնտիի պէս հրապարակախօսութեան ծառայող անձանց, և լրագրութեան դէմ կ'ելնեն՝ իրենց արժանիքն հրապարակագոյժ ընելուն համար, և կը ջանան միշտ շնորհազուրկ թողուլ հայրենասէր անձինքն։

—

Թէրճէմանը-Հագիգաթ գրած էր այս առաւօտ.

«Մեր հետաքրքիր թղթակիցներէն մէկը կը ծանուցանէ, թէ Նուպար փաշա Եգիպտոսի նախարարաց գլուխն անցնելէն հետէ բազմաթիւ Հայք յԵգիպտոս կ'ուղեւորին Պոլսէն ելնող ամեն չոգենաւով։ Գացողները կը յայտնեն, թէ Նուպար փաշայի պաշտօնակալութեան վրայ Եգիպտոսի մէջ Հայոց համար բազում պաշտօններ բացուած են, և ի Պոլիս ամիսը 5–6 լիրա չգտնողներն՝ Եգիպտոսի մէջ 20–30 լիրա ամսականով պաշտօնի կ'անցնին, և Պոլիս գրուած է, որ ուրիշ փափաքողք ալ ղրկուին։

«Եգիպտոսի հազարաւոր բնիկք արդէն պաշտօնանկ եղած էին, որպէս զի անգղիացիք յաջորդեն նոցա. այս անգամ ալ եթէ բնիկներուն մնացորդն հանուին պաշտօնէ, և Հայք անցնին նոցա տեղ, կասկած չկայ թէ Եգիպտացիք Եգիպտոսէն բոլորովին պիտի կորսուին։

Թէրճէմանի այս հրատարակութիւնք անհաւատալի կը թուի մեզ. որովհետեւ արդէն Նուպար փաշայի օրով որոշուեցաւ ղեղչել Եգիպտոսի պաշտօնակալաց թոշակներն, և օտարաց չյանձնել այն պաշտօններն՝ զորս կրնան վարել բնիկք, և միանգամայն ջնջել աւելորդ պաշտօններն։

—

Կը լսեմք թէ կայսերական պալատան մէջ մօտ օրերս կոչունք մը պիտի տրուի, ի պատիւ Պարսից դեսպան Վսեմ. Միրզա Մօհսին խանի։

—

Կրետէի զինուորական հրամանատար Խաճէմ փաշայի՝ երկրորդ աստիճանի Օսմանիյէ պատուանշան տըրւեցաւ։

—

Պրուսայի նահանգին կեդրոնական համարակալ կարգեցաւ՝ յիշեալ նահանգին համարակալութեան դիւանին առաջին քարտուղար Մէհէտտին պէյ։

—

Կիւմիւշխանէի կառավարիչ Ահմէտ Համիպ փաշա՝ հրամանաւ մայրաքաղաքս եկաւ։

—

Օգոստ. Սուլթանը մայրաքաղաքիս մէջ բանտարկեալ ալպանիացւոց ներում շնորհելէն զատ, 2 ական ալ լիրա բաշխեր է։

—

Արեւելեան Ռումէլիի նահանգապետ Ալէքօյ փաշայի պաշտօնն յառաջիկայ գարնան մէջ վերջանալուն պատճառաւ, ընտրելեաց անուններ լրագրաց մէջ կը յիշուին. Ընտրելեաց ճիշդ ցանկն այս է.

Ռիւստէմ փաշա, Գարաթէօտորի փաշա, Շդրէքէր փաշա, Նիհատ (Պիլինսքի) փաշա, Վիդալիս փաշա, Ապրօ էֆէնտի, Ասօրիտէս փաշա, Քոսդաքի Թօթիատէս փաշա, և վերջապէս նոյն ինքն Ալէքոյ փաշա, որ վերընտրելի է ըստ Կազմական կանոնագրի։

Եւրոպական լրագրաց ոմանց խօսքին հակառակ, Քարաճօրկեւիչ իշխանին անունն ամենեւին չէ յիշուած, որովհետեւ նա ո՛չ Օսմ. հպատակ և ո՛չ Օսմ. տէրութեան պաշտօնատար գոլով, Բ. Դուռը չի կրնար առաջարկել զնա։

—

Եւրոպական լրագիրք փետր. 1 թըւով Լոնտոնէն քաշուած հեռագիր մը կը հրատարակեն, ծանուցանող թէ Մուսուրուս փաշա յունուար 31 ին յայտարարած է լորտ Կրանվիլի թէ Բ. Դուռն երբեք չհրաժարիր Սուտանի վրայ ունեցած վեհապետական իրաւունքէն, և անգամ մ'եւս խնդրած է որ այս մասին Բրիտանական դահլիճը վերջնական բան մը չընէ առանց նախապէս խորհրդակցելու Բ. Դրան հետ։

—

Դահիրէէն փետր. 4 թուով կը հեռագրեն թէ ապստամբք յարձակում մ'ըրին Սուաքիմի բանակատեղին վրայ, բայց ետ մղուեցան։ Ուտեստ հայթայթելու համար Սինգաթէն դուրս ելած բոլոր Եգիպտացիք ջարդուած են։

Աւելորդ է յիշեցնել որ այս յառաջընթաց եղելութիւններէն յետոյ կուգայ Պէյքր փաշայի բանակին ջախջախումը։

—

Պատերազմական նախարարութիւնը Լոյտի երկու շոգենաւերը վարձեր է զօրք և ռազմամթերք տանելու համար ի Ճիտտէ։

—

Ֆար կ'իմանայ թէ մայրաքաղաքիս սեղանաւորք մտադիր են երկրագործական պանքա մը հիմնել, հողագործաց փոխատուութիւն ընելու համար։ Այս պանքայի կեդրոնատեղին պիտի ըլլայ Կ. Պոլիս։

—

Հանքաց վերատեսչութիւնը մեծ քանակութեամբ կարմիր պղինձ ի վաճառ հանած է, զոր գնելու համար Մարսիլիոյ քանի մը վաճառականք առաջարկներ ըրեր են։

—

Արդէն ծանուցուեցաւ թէ Պուլկարիոյ կառավարութիւնն իւր երկրէն դուրս ենելու հրաման տուած է Պէ-լէ-մէլ անուն թերթին հրատարակող Պ. Ռօպար Իւքէնտէր հայազգւոյն և ուրիշ երկու ռուս անհատներու, որք նմանապէս խմբագրի պաշտօն կը վարէին, և որոց մին իգական սեռի կը վերաբերէր։

Նորագոյն տեղեկութիւնք ցոյց կուտան թէ Իշխանապետութեան կառավարութեան այս տարօրինակ տնօրինութիւնը պէտք է վերագրել Ռուսիոյ ներկայացուցիչ Պ. Եօնինի ազդեցութեան, որ տկարանալէ հեռի, աւելի զօրութեամբ կը շարունակէ եղեր դժբաղդապէս։ Պէ-լէ-մէլ թերթը զուտ Պուլկար թերթ մ'էր, որոյ սկզբունքն էր «Պուլկարիա վասն Պուլկարաց»։ Թերթը միանգամայն կէս-պաշտօնական գոյն մ'ունէր, և Իշխանին ընթացքը կը պաշտպանէր, և արդի Ազատական Նախարարութեան հակառակ գիրք մը չէր բռնած։ Բայց Պ. Իւքէնտէրի թերթին մէջ պաշտպանուած ազգային սկզբունքներ անհաճոյ թուած են ռուս դիւանագիտութեան, որ ուզած է լռեցնել զայն։ Բայց Պէ-լէ-մէլ թերթն այժմ կը շարունակուի ձեռամբ Տքդ. Զաչէֆ անուն մեծահարուստ Պուլկար գրագէտի մը, որ յայտարարած է թէ թերթին սկզբունքներն անփոփոխ պիտի պահուին։

Այս եղելութիւն ցոյց տուած է թէ Սոֆիայի արդի Նախարարութիւնն եւս, ընդ նախագահութեամբ Ազատական կուսակցութեան գլուխ Պ. Զանքոֆի, Ռուսիոյ ճնշման ներքեւ կը գտնուի, և թէ վերջին դէպքերն այս մասին փոփոխում մը չեն կրցած յառաջ բերել։

—

Դահիրէէն փետր. 2 թուով կը հեռագրեն թէ Կորտոն փաշա Քորոսքոյ հասած է արդէն, և ուղղակի Խարդում կ'երթայ անապատի ճամբով։

—

Իզմիրի անտառաց վերատեսուչ կարգեցաւ՝ Քիոսի անտառաց նախորդ վերատեսուչ Զիւհտի պէյ։

—

Ոստիկանութեան պաշտօնատունէն հրաման ելած է, որ գինետունք մինչեւ ժամը 1 1/2, և թաղերու սրճարանք մինչեւ ժամը 4 բաց ըլլան գիշերները։

—

Օգոստ. Սուլթանը առաջին աստիճանի Շէֆգաթի պատուանշան ընծայեր է Սպանիոյ թագուհւոյն։ Սպանիոյ թագաւորին ալ Իմթիյազի պատուանշանը պիտի նուիրէ։

—

Աթէնք լրագրոյն թղթակիցը Պրուսայէն հետեւեալ կսկծալի իրողութիւնը կը գրէ.

«Չորս և հինգ տարիներէ ի վեր Պրուսայի բանտերուն մէջ՝ Հաճի Ստրաթի Ներսըդ օղլու, Եանի Փաշարիսի, Վասիլ Գափսոմուն, Տիմիթրիօս Գարագաշան, Խարալամպօս Իսայիա, Իվան Քէհեա, Նիգօլա Փանչի, Տիմիթրիօս Նեօղի, Տիմօթէնի Պօյաճը օղլու, Եանգօ Փաօմօիւլօ, և Տիմիթրիօս Իւան անուն անձինք չլթայակապ կը փտին մինչեւ այսօր, առանց իրենց ամբաստանեալ յանցանաց վրայ դատուելու և օրինաւոր վճիռ մը տրուելու։ Եէնի-գալը գիւղէն Ստեփան Մանուկեան անուն հայազգի մը՝ ութն և կէս տարի բանտարկեալ լինելով՝ երկու տարի առաջ մեռեր է, դատաւորք հազիւ ամիս մ'առաջ կը յիշեն Ստեփան Մանուկեանը եւ դատի կը հրաւիրեն։ Նոյնպէս բանտարկեալք դառն դանգատներ կ'ընեն իրենց հիւանդացած ատեն՝ առանց դարմանի և պատեհ ժամանակին հիւանդանոց չփոխուելնուն համար։ Այսպէս՝ վերջին ատեններս, հայազգի մը՝ Շէքէրճի Պետրոս անուն՝ մինչեւ բեռնակիրին կանչը հոգեվար վիճակի մէջ հիւանդանոց կը տարուէր, կէս ճամբան մեռեր է։ Մենք՝ ըստ խմբագրական նուիրական պարտաւորութեան, կը փութանք Արդարութեան նախարար Ասըմ փաշային ուշադրութիւնը հրաւիրել, բարեյոյս լինելով որ Նորին վսեմութիւնը պիտի հրամայէ անմիջապէս նոյնօրինակ տմարդի անտեղութեանց առաջքն առնուլ, վասն զի Վեհ. Սուլթանին և նորա Նախարարաց արդարասիրութիւնն երբեք չներեր որ այնքան ընտանեաց տէր անձինք՝ չորս և հինգ տարիներ՝ առանց յանցանքնին բացուելու և ըստ օրինի վճիռ մը տրուելու, չլթայակապ Պրուսայի բանտերուն մէջ փտին։ Հաւատք ունիմք որ կայսերական բարեխնամ Կառավարութիւնը պիտի հաճի յիշեալ ողորմելի անձինքը օր առաջ իրենց այս ցաւալի վիճակէն ազատել եւ մեր ակնկալութիւնն ստուգել։»

—

Նէօլօղօս չաբաթ աւուր թերթովը ուրախութեամբ կը ծանուցանէ թէ՝ Վեհ. Սուլթանը բարեհաճեր է՝ Թաք.

ԲՈՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

6

ՄՍՐԱՑՈՐԵԱՆ — (ՄԱԻՍ)

Կան մշակք, որ զցանք կամաւ կամ թէ ակամայ կը պարտաւորին ուշացունել. բայց յետոյ կորուսեալ օրերը վաստկելու՝ և շուտով բուսնել տալու համար սերմանելու հատերը ի թուրջ կը դնեն, ու ծիլը չարժել տալէն ետքը կը սերմանեն։ — Իսկ այլք դարձեալ՝ սերմը երկու օրի չափ թրջոց դնելէն ետքը, լաթի կտորի մը մէջ կը պատեն, եւ նոյնը ջերմ աղբակոյտի մէջ կը թաղեն, որպէս զի այն տեղի խոնաւ ջերմութեամբ, յորդորեն շուտով արմատոց թելեր բղխել։ Այսպէս ուրեմն ծիլը չարժած ու երկնցած հատերը, և կամ դարձեալ արմատի տկար թելեր ցուցած հատերը կը տանին ու կը սերմանեն։ Երկուքն ալ վտանգաւոր ու խոտելի գործ կամ խրատ. բայց ասոնց մէջ վտանգաւորագոյնն է արմատ ցուցնողներն սերմանել։ Քանզի ջրով պարպատեալ հատերն արդէն ջրգողի պէս ուռած ու հիւանդ դարձած են, և իրենց ալիւրային մասունքն, որ այնչափ հարկաւոր պիտի ըլլային յետոյ նորածին բոյսին սննդեան՝ սկըսած են քայքայիլ. այսպիսի հիւանդներէ ի՞նչ օգուտ. սերմանուելով անոնցմէ շատերը կը փտին՝ երբեք չեն բուսնիր, իսկ անոնք որ բուսնին ալ՝ խեղճ վատին։

Ուստի հնտոց բուսնիլը կտոր մը փութացունելու համար շատ շատ կրնայ մշակը ջուր ցօղել հնտոց կոյտին վրայ, և այլ և այլ անգամ տակն ի վերայ դարձունելէն ետքը նորէն քիչ քիչ ջուր ցօղել, թողուլ որ ծծեն, յետոյ վերստին ցօղել, միշտ տակն ի վեր բերելով։ Այսպէս խոնաւութիւն ծծած ու կակուղցած հունտերը սերմանուելով կրնան դիւրաւ ծլիլ, թէ որ արտի հողն ալ բաւական թացութիւն ունի. բայց թէ որ արտին հողը չոր է, և կամ սաստիկ ջերմութիւն վրայ հասնելով գետնին թացութիւնը ապառէ, կէս թրջած հունտերն ալ բոլորովին անպիտան կըլլան։ Անոր համար վաղուան սերմանելի հունտը միայն այսօրէն կրնայ թրջուիլ՝ ըսած կերպով, այսինքն կոյտին վրայ ջուր սրսկելով. բայց նորէն կըսեմ, ոչ զանոնք ուռեցունելու չափ թրջել, հապա այնչափ միայն, որ կտոր մը խոնաւութիւն առնուն ու կակղին։

Իսկ երկրորդ ժամանակ սերմանելիքն է ամառը ցորենի կամ հաճարի խոզաններու վրայ։ Պէտք կըլլայ որ այս յիշուած արմտիքը հընձուելուն պէս ժողվել ու վերցունել արտին վրայէն, եւ իսկոյն առանց ժամանակ կորուսանելու արտը արօրել, և եթէ հողը կակուղ է խորէն հերձել։ Այս գործողութիւնք որչափ շուտ կատարուի, այնչափ աւելի շահաւոր կըլլայ մշակը։ Ցորենը կը վերցուի յունիս ամսոյն վերջերը. ո՛րչափ ալ փութայ մշակը, հազիւ յուլիսի վերջին օրերուն կրնայ հասնիլ մսրացորեն ցանելու։ Երկուք ու կէս ամիս հազիւ ունիմք, յորում մսրացորենք իբր երկրորդ հունձք պիտի սերմանուի աճի ու պտղաբերէ. ուստի այս ժամանակը յոյժ կարճ ըլլալով, ամեն փոյթ ու արագութիւն ի գործ դնել պէտք կ'ըլլայ հերկը մէկ ժամ առաջ սկսիլ ու սերմանումն աւարտել։ Եւ սերմանելի տեսակքն ալ, ինչպէս վերը ըսի, միշտ կանխահաս տեսակներէն ընտրելով։

Մսրացորենի սերմանումն երկու կերպ է. մի՝ սերմն անկանոն կերպով ցրուել արդէն հերկած ու պատրաստած արտին վրայ, և միւս՝ կանոնաւոր կերպով տող տող։ — Ցրուելով ցանելն՝ ու տափանով սերմանածը ծածկել հին ու պակասաւոր սովորոյթ է, զոր բազում գաւառականք գիտեն՝ դեռ անխախտ կը պահեն. իսկ ի տող, այսինքն կարգ կարգ մի գծի վրայ կանոնաւոր կերպով սերմանելը շատ աւելի լաւ է, զի այս կերպով բաւականի չափ աղբը նոյն գծերուն վրայ միայն կը դրուի առանց ընդվայր վատնելու, բահելու գործը դիւրաւ կատարի, և ետքէն փոքրախոփ արօր մը գծերուն մէջտեղէն վարելով բուսոց արմատքը լեցունելը շուտով և հեշտաւ կ'աւարտի։

Ի տող սերմանելու համար արդէն պատրաստուած երկրին վրայ փոքր արօրով ակօսներ կը բանան բայց ոչ խոր, և սերմը բացուած ակօսներու մէջ կը ձգուի զգուշութեամբ, և այնպէս կշռելով որ սերմն սերմէ 10 – 12 մեդրամատ հեռու կենայ։

Արդ՝ արօրով սերմանելու գործը սապէս է։ Երբ երկիրը պէտք եղածին չափ պատրաստուած է, սերմը դեռ չընետած, արտին մէկ եզերքի երկայնութեան վրայ մէկ անգամ անցնելու է փոքր արօրով, և գիծը բանելու է չիտակ. որով խոփին աջեւը ինկած հողը կուտակ կուտակ կը բարձրանայ և մէկ կողմին վրայ շրջելով կը ձեւանայ երկայնանիստ ու անհատ հողակոյտ։ Արօրը մինչև ծայրը հասնելով, ետքը պիտի դառնայ՝ աջի բացուած ակօսի մօտէն նոր ակօս մը բանալու. բայց այնպէս որ աստի վերցած հողը աջի հողակոյտին վրայ չըրջուի։ Ուստի սերմանող մշակը արօրի աջեւէն գնալով, աջի վերցած հողակոյտին երկայնութեանը վրայ երեք երեք կամ չորս չորս մսրահատ կը դնէ՝ ի մի փոքր քայլ իրարմէ հեռու։ Արօրն որ իւր ետեւէն կուգայ, շրջած հողով սերմերը կը ծածկէ։ Ինչ այս մի գծին համար ասացի, միւս ամեն գծերն ալ այսպէս կը սերմանեն, մինչեւ արտըն ամբողջ ծածկի սերմամբ։

Իսկ բացուած ակօսներու մէջ սա կերպով կը սերմանեն. Երբ արօրը գետինը պատռելով կը յառաջանայ, սերմանող մշակը արօրի ետեւէն երթալով բացուած ակօսներուն մէջ մսրասերմը կը դնէ երեք երեք կամ չորս չորս։ Մինչ արօրը մինչեւ ի ծայրն հասնելու ետ կը դառնայ հակառակ կողմէն դէպ ի յառաջ խաղալու, սերմանողը դարձեալ անոր ետեւէն գնալով սերմերը աջի անգամուն պէս կը դնէ. Ասանկով արդէն բաւական կտոր մը սերմանելէն ետքը, շրջուն տափան մը ամենուն վրայէն անցունելով կը ծածկեն։

Հատերն, ինչպէս ըսի, 10—12 մեդրամատ իրարմէ հեռի բանելով, մի հեկտար երկիր ծածկելու համար 120000 մսրահատ պէտք կըլլայ, ըսել է իբր 40 քիլոկրամ. վասն զի 3000 մսրահատը կը կշռէ իբր մի քիլոկրամ. այսչափ հունտը մէկ հեկտար երկրի համար աւելորդ և խիտ կը կարծուի թերեւս ոմանց, բայց եթէ ասոր մէջէն ի բաց առնուին անոնք որ պիտի փտին կամ տկար գան, կ'երեւի թէ այս բուն իւր չափն է։ Սերմը կտոր մը աւելի նետելով դրամական վնաս շատ չկայ. վասնզի ինչպէս սովոր եմք, բահելու ատեն վատոյժ տունկերը և դարձեալ անոնք որ իրարու շատ մօտ ինկած են, պիտի խլեմք ու արջառոց պիտի կերցնեմք. Եղած կանանչը հունտին հետ դիմաւորելով, բաղդատութենէն կը հասկցուի որ հունտէն յառաջ եկած դրամական վնասը աննշան բան է։

(Շարունակելի)

սիմի Յունաց Ս. Երրորդութեան նորաշէն եկեղեցւոյն պարտէզին մէջ շինուիլ սկսած և յետոյ դադրած Զաքէի անուն աղջկանց վարժարանին շինութեանը վերաբերեալ արտօնագիրն ստորագրել։

—

Այսօր Յունաց եկեղեցին երից երիցապետաց, այսինքն Գրիգորի Աստուածաբանին, Մեծն Բարսեղի և Յովհան Ոսկեբերանին յիշատակը կը կատարէ, վասնորոյ Յունական բոլոր ուսումնարանները, առանց բացառութեան, զանազան բանախօսութիւններով և խիստ շքեղ կերպիւ տօնախմբութիւններ կը կատարեն։ Այս տօնը յատկապէս Մուսայից և իմաստութեան տօն է Յունաց համար։

—

Լրագրոյս մամուլը դրուած ժամանակ կիմանանք, թէ Ադրիանապօլսոյ կուսակալ Գասրի փաշա մեռեր է։

—

Սէլանիկի մէջ հրէայ կին մը երեք որդի մէկէն ծներ է. երկուքը աղջիկ, և մէկը՝ մանչ. աղջկան մէկն ու մանչը մեռեր են, սակայն միւս աղջիկն տակաւին ողջ է։

ԱՅՍ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ ԹՂԹԱԲԵՐ

ԹԱԳՈՒՀԻՈՅՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիոյ Խորհրդարանն անցեալ չորեքշաբթի օր բացուած է։ Աւասիկ Թագուհւոյն բանախօսութեան Եգիպտոսի գործոց վերաբերեալ մասին ամբողջ թարգմանութիւնը.

«Եգիպտոսի հանդարտ վիճակէն գոհ լինելու ամեն պատճառ ունենալով, և բարեկարգ հիմնարկութեանց հաստատման մասին եղած յառաջդիմութիւնը տեսնելով, աշնան միջոցին հրահանգներ տուի անգլիական զօրաց Գահիրէէն ելնելու, նորէն զեղչելու համար յԵգիպտոս գտնուող մեր զօրաց թիւը, և զանոնք գլխաւորապէս յԱլեքսանդրիա համախմբելու համար.

«Բայց Նոյեմբեր ամսոյ մէջ եգիպտական բանակն, որ պաշտօն ունէր Խտիվին իշխանութիւնը պահպանել ի Սուտան, յաղթուեցաւ և կազմալուծեցաւ ծանր կորուստով։

«Այս պարտութեան վրայ հարկ համարեցի ետ առնուլ տուած հրամանս, իբրեւ զգուշութիւն մը նոյն զինուորական անյաջողութեան բուն իսկ յԵգիպտոս արտադրելիք կարելի հետեւանաց դէմ, և ամեն կասկած փարատելու համար՝ ի մասին անհրաժեշտ պահպանման հանրային հանդարտութեան։

«Մինչդեռ չզուշակուած աղէտալի հարկ մը այսպէս կը պարտաւորէ զիս դադարեցնելու որոշած անօրինութիւնս, մեր գրաւման նպատակն, որ յառաջագոյն բացատրուած է ձեզ, անփոփոխ կը մնայ։

«Եգիպտական կառավարութեան այնպիսի խորհուրդներ տուի, զորս Եգիպտոսի նիւթական միջոցներն և ընկերական վիճակն ի նկատ առնլով, խոհեմութիւն համարեցի տալ։

«Նաեւ Կորտոն զօրավարը ղրկեցի տեղեկագրելու այն միջոցներու մասին, որք յարմարագոյն են՝ Սուտանի ներքին մասէն քաշուելու նկատմամբ Խտիվին որոշումը գործադրելու, և իրեն թոյլտուութիւն ըրի այս ուղղութեամբ գործելու։

«Այս և ուրիշ խնդրոց վերաբերեալ թուղթեր ձեզ պիտի ներկայացուին։»

ՀՆԱԽՈՒԶՈՒԹԻՒՆՔ ՅԱՍՈՐԵՍՏԱՆ

Ճարտարապետներու և քանդակագործներու քաղաք մը 4500 տարուանէն նախ քան զՔրիստոս (1)

Պ. տը Սարզէք Թէլլօ (2) քաղաքին մէջ (Նախկին «Սիրբուրլա») հնախուզութիւններ ըրած էր, որով կ'ապացուցուի թէ Սիրբուրլա հնութեամբ զԵգիպտոս կը գերազանցէ։ Մի բարեբաստ զուգադիպութեամբ, Միջագետաց անգլիական գործակատարը գլան մը գտած էր որուն վրայ Բաբելոնի Նաբոնիտ թագաւորն, որ ինքն ալ հնախոյզ մ'էր Քրիստոսէ վեց դար յառաջ, իբր ճշգրիտ թուական կ'ուտայ 3850 թուականը Սարկոնի և Նարամսինի թագաւորութեանց։

Լաւ ըմբռնենք այս 3850 թուականը որոյ վրայ կը յենու մեր սումիրեան ժամանակագրութիւնը։ Արդարեւ Նարամսինէն երկու անօթներ միայն մնացած են, որոց մին կորսուած է, միւսն Պ. տը Սարզէքի քով է իբր յիշատակ իւր հնախուզութեանց։ Այդ անօթներուն վրայի արձանագրութիւնները կարդացուած են, և ապահովապէս աւելի նոր են քան Թէլլօի հին Ուր-Նինա և այլն թագաւորներուն անունները կրող նշխարներն։ Ահա ապացոյց մը. Ուր-Նինայի արձանագրութեանց մէջ թագաւոր բառը կազմող երկու տարրերը բաժնուած են, այսինքն «կալ» (մեծ) տողի մը սկիզբն դրուած է, և «լու» (մարդ) տողին վերջը։ Սումիրի ժողովուրդը մեծ մարդ կ'անուանէր իւր թագաւորը։ Իսկ Նարամսինի արձանագրութեանց մէջ երկու նշանները մօտեցած և միացած են, ինչպէս որ մինչեւ վերջը կը տեսնուի սեպագրոց մէջ։ Ուրեմն շնորհիւ այս և ուրիշ փաստերու որք անվիճելի են, իրաւունք կ'ունենանք Նարամսինէ, այսինքն 3850 թուականէն աւելի հին նկատել Սարզէքի ժողովածոյքը։ Ուրովհետեւ Ուր-Նինայի և Նարամսինի մէջ դէպքեր տեղի ունեցած են, պարտաւորեալ եմք 4600 կամ 4500 տարի նախ քան զՔրիստոս դասել Սիրբուրլայի մէջ ծանօթ առաջին թագաւորները։

Ի՞նչ կը յայտնեն մեզ այդ հեռաւոր ժամանակի վկայները։ Ի՞նչ կ'անցնէր այն պահուն Միջագետաց մէջ, Եփրատայ եզերքներուն մօտ։ Ի՞նչ էին հին Սումիրներու անուրջները, գաղափարները, գործերը։ Թէլլօի բնակիչները սկսած էին ունենալ գեղեցիկ առասպելներ, գեղեցիկ աւանդութիւններ. Նոքա սկսած էին տուներ կառուցանել և քանդակներ յօրինել։ Զարմանալի ցեղ, գրեթէ անզուգական մարդկային պատմութեան մէջ որ իւր գոյութեան սկիզբը միակ փառք կը նկատէ, շէնքեր շինել և զանոնք զարդարել։

Ուր-Նինա, որ մեր թուականէն 4600 տարի յառաջ կ'ապրէր, հիմնեց Բաբուքալի տաճարը որ Սիրբուրլայի աստուածն է, Նինա մեծ դիցուհւոյն տաճարը և Մասիբի տաճարը։ Իւր արձանը նաեւ շինել տուաւ։

Առաջին վայրկենէն կ'ըմբռնենք թէ Սումիրի ժողովուրդը գեղեցկին ճաշակը հրաշալի կերպիւ ունէր։ Բայց աւա՛ղ, զիա՛րդ Սումիրեան արուեստէ զատ ուրիշ մտատանջութիւններ ալ ունեցեր են։ Բաբուքալի տաճարը նկարագրող արձանագրութեանց մէջ քաղաքին պարիսպները կը յիշուին։ Ըսել է թէ յափշտակիչ դրացիներ կային որոց դէմ պէտք էր պաշտպանուիլ։ Խորաքանդակներ կը ներկայացնեն ուրուրներ որք մարդկային գլուխներ կը բարձրացնեն, մարդեր որք սանդուխի մը աստիճաններէ վեր կ'ելլեն իրենց գլուխներուն վրայ ունենալով կողովներ, և սանդուխին ստորոտը դիակներու դէզ մը կը տեսնուի։

Ուր-Նինայի արձանագրութիւնք կը յայտնեն նաեւ մեզ կատարելապէս կազմուած դիցաբանութիւն մը։

Այս նախնական աւուրց մէջ ուր արուեստի առաջին ճառագայթները կ'սկսին շողալ, և բազմակնճիռ դիցաբանութիւն մը կազմուած է արդէն, Թէլլօ քաղաքը կը թուի կատարելապէս անկախ և թագաւորներէ կառավարեալ։ Բայց խիստ կանուխ կորսուած ըլլալու է նա իւր անկախութիւնը և հարկատու եղած դրացի քաղաքի մը, թերեւս Ուր որ Եփրատայ միւս կողմն է։ Ի՞նչպէս եղած է այդ փոփոխութիւնը։ Զգիտեմք։ Սակայն սեւ քարէ սեամի մը վրայ գրուած է Անթէնա, որ թագաւոր չէ, այլ պարզապէս Թէլլօի «բաթէզին» (կառավարիչ)։ Ապացոյցներ ունինք թէ Նարամսինէն, այսինքն 3850 թուականէն աւելի հին է այս բաթէզին որուն արձանագրութեանց մէջ գիծերը ուղիղ են, տակաւին «բեւեռի» ձեւ չունին, ուսկից մնացած է մինչեւ ցարդ «բեւեռաձեւ» անունը։ Նարամսինի արձանագրութիւնք ալ բեւեռաձեւ են թէպէտ։

Արդ պէտք է Թէլլօի թագաւորութեան ջնջումը և բաթէզիներու հաստատումը դնել 4000 թուականին։ Այս փոքրիկ քաղաքը իւր գեղարուեստական զբաղմանց մէջ իբր Սումերեան Աթէնք մը, Եփրատայ ձախակողմեան եզերքին վրայ նստած ինքզինքն երազելու տուած է և չէ կարող եղած արշաւանաց դէմ անհրաժեշտ ապահովութիւններն ձեռք առնուլ։ Միթէ այսպէս չէ՞ պատմութեան մէջ, ինչ որ գեղեցիկը կը պաշտէ, ինչ որ ներդաշնակ է, ընդհանրապէս գիշատիչ թշնոյ մը զոհ կ'ըլլայ։ Հոս գոնէ, յաղթութիւնը ընդ մէջ նոյն ցեղէ ժողովրդոց՝ քաղցր եղած է։ Յաղթականը թողած է Սումիրեան քաղաքը իւր բաթէզիներուն իշխանութեան ներքեւ երազել և գործել։

3700 թուականէն մինչեւ 3300, մեծ ընդհատում մը կայ։ Յուսամ եմք որ նոր գիւտեր այդ ժամանակամիջոցը պիտի լուսաւորեն։ Սակայն չգանգատինք, ո՞րքան ծանօթութիւն ստացանք արդէն, ո՞րքան լաւ ըմբռնեցինք այդ հին ժողովրդեան հոգին։

3300 թուականին, երբ գրութեանց մէջ բեւեռի ձեւն սկսաւ յայտ երեւիլ, Սիրբուրլայի մէջ հրաշալի ծաղում մը եղաւ։ Երեւեցաւ մարդ մը որ իւր ձեռին յատուկ բարեմասնութիւններն ունէր։ Կուտէա բաթէզին էր սա որուն մի քանի պատկերները Լուվրի թանգարանին մէջ կան, նստած, ճարտարապետական չափեր և կարկին ի ձեռին, բայց երբէք դաշոյն կամ աղեղ, ինչպէս ուրիշ ասորեստանցի թագաւորներ ներկայացուած են։ Այդ հանճարաւոր բաթէզին կը խոստովանի իւր գրութեանց մէջ թէ ապագայ սերնդեանց ծանօթանալու ամենէն գեղեցիկ կերպն է իբր գիտուն և ճարտարապետ երեւնալ։

Պ. տը Սարզէքի ժողովածոյքին մէջ երկու անգին առարկայներ կան, երկու խեցեղէն գլաններ դժուարալոյծ նշանագրերով ծածկուած։ Մին, զոր ուշադրութեամբ քննեցի, 24 սիւներու բաժնուած է, որոց իւրաքանչիւրը կը պարունակէ միջին հաշուով 200 բառ։ Պատերազմական կամ կրօնական դէպք մը կը պատմեն արդեօք այս հսկայական նշխարները որք կարծես գիտութեան կը դիմեն օգնութիւն հայցելու և զայն ծաղրելու միանգամայն։

Կարելի եղաւ մեզ փոքր ինչ ընթեռնուլ այդ տարօրինակ մատեանները։

⁂

Կուտէա ինքն կը խօսի —առաջին դէմքով և իւր անցեալը կը պատմէ։ Աւելի նշանաւոր անձանց պէս գաղտնի և խորհրդաւոր եղած է իւր մանկութիւնը։ Որբ և լքեալ, —«Տունձի, կ'ըսէ, ի գութ շարժեցաւ, կեանքս երկարեց։ Հովիւ եղայ, իմ մանկութեանս բնակարանը եղաւ իմ տիրոջս շէնքին մէկ մասը։ Անունեան, իմ տէրս, այս խօսքերը արտասանեց. «Կուտէա խելքով աննման հովիւ մ'է. ես մեծ գիտուն մ'եմ, բայց նա զիս պիտի գերազանցէ»։ Եւ ահա ինչպէս իւր բարի գուշակութիւնը կատարեցի» —։

Ի՞նչ մեծագործութիւններ, ի՞նչ յաղթութիւններ ըրաւ Կուտէա, արքունի տան վերակացուին խոստումը կատարած նկատուելու համար։

«—Իւր բարի գուշակութիւնը կատարեցի։ Արդարեւ Բաբուքալ աստուծոյն ներքին մասունը ընդարձակեցի, տիրոջս «յիսնոց» տաճարը ամբողջացուցի, մուտքն աւարտեցի, վասն զի իմ աստուածս Բաբուքալն է, և այլն . . . ։

Այսպէս յաղթական ձայնիւ կը թուէ ինչ որ իւր աչաց իւր ճշմարիտ փառքը կ'երեւի։ Ներկայն է իւր ճարտարապետական և գեղարուեստական գործոց ցանկն։

Նա որ ծանօթութիւն ունի այս էջին, յարգանք և հիացում կ'զգայ իւր սրտին խորէն, արձանին Թէլլօի ծեր բաթէզիին որ ամենահին և ազնուագոյն քաղաքակրթութեան մը տիպարն է։

Քանդակագործ էր Կուտէա, ինչպէս կ'ըսէ ինքն. —Մականու երկրին քարահատին մէջ անփոփեալ քարով իմ արձանս քանդակեցի —»։ Արուեստից սիրահար, իւր պալատը զարդարած էր վայելչաձեւ անօթներով, ոմանք սպիտակ, ոմանք վարդագոյն երակներով, խորաքանդակներով որոց վրայ արտաքոյ կարգի նրբութեամբ աշխատուած են մարդկային գլուխներ . . . և կամ ներկայացուած է պալատը դռներուն քով քարէ առիծներ դրուած, որուն մէջ երբեմն գեղեցկափայլ կին մը քնարով կը նուագէ։ Ի՞նչ կը նուագէ նա Կուտէայի դիմաց, անշուշտ հին առասպելական զրոյցներ։

Երբ Կուտէա մեռաւ, ահագին ոչնչութիւն մը եղաւ անտարակոյս Եփրատայ Աթէնքին մէջ։ Իրեն յաջորդեց իւր որդին Ուր-Բաբուքալ. բայց այս վերջինը չկրցաւ իւր շինութիւններով հաւասարիլ Թէլլօի Սողոմոնին, որոյ նմանը այլ եւս չը պիտի տեսնուի նոյն երկրին մէջ։ Ուրիշ երկու բաթէզիներ միայն կը ճանչնանք որք Կուտէայի մօտ ժամանակ կառավարած են Սիրբուրլա։

⁂

Ահաւասիկ ժողովրդոց հնագոյնին համառօտ պատմութիւնը, զոր կը նկարագրեն մեզ Պ. տը Սարզէքի ժողովածոյքը, Այդ քաղաքակրթութեան հետ ո՞րքան կապեր ունինք։ Նա չէ՞ որ իւր ծնգացը վրայ առաւ և կասեցուց զՀրէայս և զՓիւնիկեցիս իրենց թափառիկ մանկութեանը մէջ, իւր գիտութեամբ սնուցանելով զնոսա, ուսուցանելով նոցա շինել բնակարաններ, քաղաքներ, փորել նաւեր և զանոնք ուղղել գետերու և ծովերու վրայ։

Սումիրներու նախապաշարումները և դիցաբանական աւանդութիւնները մինչեւ մեր Արեւմուտքին մէջ թափանցած և մնացած են, և Սումերեան բազմաթիւ բառեր յունական լեզուի մէջ անցած են։

Դիւթական ձեւերով կը պաշտպանուէին չարագործ դեւերու դէմ որոց ոճիրները Բաբելոնի հրէական անօթներուն վրայ և միջնադարեան դպրոցական աստուածաբանութեանց մէջ կը կարդամք։

Կուտէայի մէկ արձանագրութիւնն է հետեւեալն «Սա Տիկինն երկնի, երկրի և դժոխային էակաց» —Պօղոս առաքեալին խօսքերը չե՞ն միթէ։

Սումերք չը բաւականանալով Հրէից և համայն աշխարհի աւանդել ստեղծման, ջրհեղեղի, բաբելոն աշտարակին առասպելները, Արեւելքի և Արեւմուտքի լեզուաց և կրօնից մէջ կը թափանցեն անհամար մանրամասնութեամբք։ (Զայս կ'ապացուցանեն Լուվրի ժողովածոյք)

Ահա այդ է սոյն նշխարներն ուսումնասիրելու հզօրագոյն շահը և բուռն հըրապոյրը։

Անկարելի է առանց նոցա լաւ ըմբռնել մարդկութեան պատմութիւնը և փիլիսոփայօրէն մեկնել զայն։ (Սումիրի ժողովուրդը երկու տարի յառաջ քօղարկեալ) կսկսի ճշգրիտ կերպարանօք երեւան գալ և մեզ սովրեցնել թէ ի՞նչ էինք և ինչ եմք։

---

[1] (1) Քաղեալ Պ. Լըտրէնի դասախօսութենէն, որ է դասատու ասորեստանական արձանագրութեանց ի վարժարանին Լուվրի։ Լուվրի վարժարանին նպատակն է համանուն թանգարանին մէջ հաւաքուած առարկայից վերաբերեալ դասախօսութիւններ ընել և գիտական հըրատարակութեամբք ներկայացնել արդիւնքն հասարակութեան։

[2] (2) Մօսուլի վիլայէթին մէջ։

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

ԼՈՆՏՐԱՅԻ ՍՊԻՏԱԿ ՓԻՂԸ. — Անցեալ տարի լրագիրք բաւական գըրեցին Լոնտրայի Ճումպօ անուն հըռչակաւոր սպիտակ փղին վրայ, որ վերջէն Ամերիկա տարուեցաւ։

Այժմ անոր յաջորդած է Պուտա անուն սպիտակ փիղ մը, որուն այնքան հետաքրքրութիւն և կարեւորութիւն կ'ընծայեն Անգլիացիք՝ որ մինչեւ իսկ շատեր կը մոռնան քաղաքական մտածումներ։ Եւ չիտակն ըսելով՝ Պուտան սովորական փիղ մը չէ, այլ նուիրական կենդանի մ'է զոր անուանին Պարնում, (որուն արհեստն է այս տեսակ կենդանիներ բերելով ի տես դնել հասարակութեան) գընած է Սիամի թագաւորէն 15,000 ռուբիի՝ այսինքն մօտ 375,000 ֆըրանքի։

Իւր գալէն ամիսներ առաջ Պարնում տեղեկութիւն տուած էր Լոնտրայի հասարակութեան թէ Սիամի կըռապաշտ ժողովուրդն ի՛նչ արգելքներ յարուցած էր այս կենդանին իրեն յանձնուելուն դէմ։ Սիամի թագաւորը առաջին անգամ ալ փիղ մը ծախած էր զոր տեղացիք թունաւորած էին երկրէն դուրս հանել չի տալու համար, և այս երկրորդ փիղն էր որ կը ծախուէր։ Յետոյ Պարնում հրատարակեց այս ճամբորդութեան արկածները, նաեւ մասնաւոր օրագիր մը՝ ուր արձանագրուած էին, Անգլիա եկած ժամանակնին, շոգենաւին մէջ Պուտայի մէն մի շարժումքը, ձեւերը և ըրածները։

Այս փղին վրայ բան չի մնաց որ չի գրուէր, հասակին բարձրութիւնը, կնճիթին երկայնութիւնը, մարմնոյն ծանրութիւնը, բնութեանը քաղցրութիւնը, ամեն ի՛նչ չափուած, գիտուած և նկարագրուած է, այնպէս որ այս միջոցիս Լոնտրայի մէջ օրուան խնդիր դարձած է Պուտան՝ զոր առժամանակեայ կերպով կենդանաբանական Պարտէզին մէջ զետեղած են և որուն այցելութիւն տուաւ արդէն ազնուապետական դասը։

Այս ընդհանուր շարժման մէջ, փիղէն աւելի իւր տէրը՝ Պարնումն է հիացման արժանի, որ այսպիսի տըգեղ կենդանի մը իրեն գործիք ըրած, ամբողջ Լոնտրայի ժողովրդեան հետաքրքրութիւնը կը շարժէ, սրտերը կը յուզէ և ահագին գումարներ կը վաստկի։

Լոնտրայի լրագիրք՝ որք յանդէտս Պարնումի մեղսակից կը լինին, ամեն առաւօտ չորս հինգ հարիւր տող կը զոհեն Սպիտակ փղին. և մինչեւ իսկ փնտռեցին գտան Սիամերէն գիտցող լրաբեր մը որ կը տեսակցի փղապանին հետ։

Փղապանը՝ Ռատհի անուն բնիկ սիամցի մ'է որ կ'երեւի թէ անսահման վստահութիւն մը չ'ունի իւր տիրոջ՝ Պարնումի վճարման եղանակին վրայ, վասն զի իւր առաջին խօսքն եղաւ հարցնել թէ ի՛նչ կերպով պիտի վճարուի իւր ամսականը։

Այս մասին ապահովութիւն ստանալէ յետոյ, Սիամական չաստուածին սպասաւորը՝ որ ինքն ալ կիսաստուած մը կը համարուի յաչս իւր կրօնակցաց, սապէս խօսեցաւ Անգլիոյ ներկայացուցչին. — «խոնարհ «աղաչանք մը ունիմ Ձեր մեծու«թեան մատուցանելի, նուաստս ո՛չ «միսէ կ'ախորժիմ և ո՛չ կանանչեղէնէ. «թէյի կամ սուրճի ալ կարեւորու«թիւն չեմ տար։ Միակ սիրած ու«տելիքս է բրինձ, կը խնդրեմ որ ին«ծի բրինձ տաք, շատ մը բրինձ, և «ասով իմ բոլոր փափագներս յագե«ցուցած կ'ըլլաք»։ —

Լրաբերը ամենայն լրջութեամբ խոստացաւ բրինձ խրկել Ռատհիին և Անգլիացիք ալ ամենայն լրջութեամբ կարդացին այս տեսակցութեան մանրամասն նկարագիրը։

Սպիտակ փիղը օրուան հերոսը դարձած է այժմ Լոնտրայի մէջ, և ի՛նչ փառաց և համբաւի որուն արժանացաւ Ճումպօն տարի մ'առաջ, հաւանական է որ նոյն պատւոյն հասնի նաեւ իւր յաջորդը՝ Պուտան։

—

ՊԷԼՃԻՔԱՅԻ ՓՈՂՈՑՆԵՐԸ. —Անցեալ օր հրատարակած էինք բաւական մանրամասն տեղեկութիւններ Բարիզի հնավաճառաց վրայ։ Զարմանալի է որ Պրիւքսէլի մէջ ընդհակառակն բնաւ հնավաճառութիւն չկայ։ Հոն ամեն տուն, ամեն բնակութիւն մասնաւոր «տուփ» մ'ունի որուն մէջ կը թափեն աղտեղութիւնքն և առաւօտները փողոցին դուռը կը դնեն։ Ցեխի ագարակ կոչուած ագարակին մանչերը կուգան կը թափեն այս տուփերը։

Արհեստով հնավաճառ չկայ Պրիւքսէլի մէջ։ Հազիւ թէ մի քանի աղքատ կանայք առաւօտները փողոցները կը թափառին կիսավառ ածուխի կտորներ ժողվելու համար։

Ցեխերու մաքրութիւնը մենավաճառ եղած է հոն. բայց մեծ հասոյթ մը չի բերեր քաղաքին, վասն զի սովորութիւն է ամեն բան կոյանոցը նետել, և այս պատճառաւ անախորժ հոտ մը կը բուրէ ամառը Պրիւքսէլի փողոցներուն մէջ։ Կոյանոցին աղտեղութիւնները քաղաքէն երկու մղոն հեռաւորութեամբ գետակի մը մէջ կը թափին։

Երբէք փորձ մը եղած չէ կոյանոցին այս ջուրերը երկրագործութեան մէջ օգտակար ընել, և Պրիւքսէլցիք մեծ զարմացմամբ կը կարդան լրագրաց մէջ թէ Բարիզի մէջ հնավաճառութիւնը միլիոններ կ'արտադրէ։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

Այսօրուան

ԱԺԱՆՍ ՌՈՒԹԷՐ

Լոնտոնի հեռագրական Ռէօթէրի գործակալութեան ներկայացուցիչ Տր Էնկլմոր Ֆըն կը հաղորդէ այս առաւօտ հետեւեալ հեռագրերը։

Աթէնք, 8 փետր.

Առողջապահական խորհրդոյ հրամանին համեմատ, Եգիպտոսէն եկող նաւերուն վրայ դրուած քառանթինան ջնջուեցաւ։ Արքունի Դիտարանին Տնօրէն Պ. Ժիւլ Շմիտի յուղարկաւորութիւնը կատարեցաւ այսօր մեծ հանդիսիւ և զինուորական պատուօք։ Թագաւորական պալատան երէցը ճառ մը խօսեցաւ հանգուցելոյն տան մէջ, ուր ներկայ էին Թագաւորը, Թագուհին և բազմաթիւ նշանաւոր անձինք։ Յետոյ Թագուհին պսակ մը դրաւ դագաղին վրայ։ Հանգուցեալ Պ. Շմիտ 30 տարիներէ իվեր կ'աշխատէր լուսնի քարտէսին պատրաստութեան, որով Եւրոպական մեծ համբաւ ստացաւ։ Երեսփոխանական ժողովը տակաւին չկարողացաւ գումարիլ, վասն զի բազմաթիւ երեսփոխանք ներկայ չըլլալով, անկարելի է օրինական մեծամասնութիւն գտնել։

Սութըրլէնտի մեծահարուստ Անգլիացի դուքսն Աթէնք հասաւ։

Պէրլին, 9 փետր.

Բէգրսպուրկէն առնուած լուրեր կը ծանուցանեն թէ Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ փութաջան խուզարկութիւններ ընել Ոչնչականաց գաղտնի հրատարակութեանց հեղինակները գտնելու համար։

Կ'ըսուի նաեւ թէ իշխանութիւնք Ոչնչականաց մի նոր դաւադրութիւնն երեւան հանած են։ Եւ կը կարծուի թէ այս պատճառաւ է որ Բէգրսպուրկի մէջ բազմաթիւ ձերբակալութիւնք եղած են այս օրերս։

Չինաստանի դեսպանն և Սիամի դեսպան Քրիստանկ իշխանն երկար տեսակցութիւն մը ունեցան Պիզմարք իշխանին հետ։

Աթէնք, 10 փետր.

Իտալացի արքայազունը՝ Բարմայի դուքսն այսօր Աթէնք հասաւ իւր հետեւորդներով։ —Թագաւորն, ընկերակցութեամբ Թագուհւոյն, մեծ-դուքս Պօղոսի և Սըթըրլանտի դքսին, վաղը (երկուշաբթի) պիտի երթան այցելելու Կորնթոսի պարանոցն, որոյ ճեղքման համար ձեռնարկուած աշխատութիւնները պիտի տեսնեն։

Բէգրսպուրկ, 11 փետր.

Պաշտօնական շրջանակներու մէջ կը հաւաստեն թէ Ռուսիոյ Բարիզի դեսպան իշխան Օրլօֆ ի մօտոյ պիտի յաջորդէ Արտաքին գործոց նախարար Պ. Կիրսի։

ՎՐԻՊԱԿ

Մեր շաբաթ աւուր քաղաքական յօդուածին Ա. սիւնակին մէջ «յունիս 31»ը պէտք է կարդալ «յունուար 31», և Գ. սիւնակի ծանօթութեան մէջ «1885 տարւոյ» պէտք է կարդալ «1883 տարւոյ»։

ՕԳՏԱԿԱՐ ԽՐԱՏ ՄԸ

Այնպիսի պարագայներ կան՝ յորս ընդհանրապէս սակաւապէտ եղող անձինք կը պարտաւորին առատապէս արբենալ։ Այսպիսիք երբ տեսնեն թէ գլուխնին կը դառնայ և գինին կսկսի իրենց մտային կարողութիւնները խանգարել, թող «լեզի նուշ» ուտեն . . . և խմելէ դադրին։ Այս պտուղին շնորհիւ, նախնեաց նշանաւոր արբեցողներէն մին՝ Տրուսոս բըժիշկը, յաջողեցաւ մարտնչիլ գինովութեան հետ և շարունակ յաղթող ելաւ։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ԴԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա, 30 Յունուար

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

Օսմանեան Քօնսօլիտէ

Երէկ երեկոյ գոցուեցաւ.....ղհկ.	9 18 1/2
Պորսային գոցուելէն վերջը «	9 23
Երէկ Բերայի մէջ........	9 18 1/2
Առաւօտուն բացուեցաւ...... «	9 19
Բարձրագոյն գին .... «	9 19
Նուազագոյն .... «	9 19
Կէս օրին .... «	9 19
Փոխառութիւն 1863........Ֆր.	57 —
« 1865........ «	54 50
« 1869........ «	48 50
« 1873........ «	43
Պօն տիւ Թրէզօր......Անգլ. լիրա	17
Ռումէլի երկաթուղի........Ֆր.	42 50

ԲԱԺՆԵՏՈՄՍՔ

Ասօսիէթէ Ժէնէրալ....Անգ. ոսկի	4
Քրէտի Ժէնէրալ..... Օսմ. լիրա	6 36
Պանք տը Քօնս........ « «	6 15
Ասս. Շանժ է փալ.... « «	3 33
Թրամուէյ .... « «	2 92 1/2
Ինիւֆիէ. Եգիպտական	— —
Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ	74 27 1/2
Գիշերը գործ չեղաւ	
Այս առտու բացուեցաւ..	74 20
Կէս օրին նոյն գին	74 20

Ընթացք դրամոց

Օսմ. ոսկի........ ղր.	100 —
20 Ֆրանքնոց........ «	87 30
Անգղ. ոսկի........ «	110 16
Ֆրիմից........ «	51 20
Բօլ Էմբերիալ........ «	90 04
Ռուսի թղթադրամ........ »	9 31
Թալէր........ «	19 22
Ֆիօրին........ «	9 04
Մէճ. արծ. (տարբ.)........ «	107 38
Հինգլոց........ «	102 30
Մէթալիք........ «	100 10
Պղինձ........ «	780 —
Թղթադրամ........ «	1400 —
Վեզնոց........ «	102 35

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լօնտրա 9 փետրուար ժամ 3 վ 15 երեկոյ

Անգ. Քօնսօլիտէ գոցուեցաւ....	100 15/16
Օսմ. « բացուեցաւ....	8 11/16
« « գոցուեցաւ....	8 5/8
Օսմ. փոխառութիւն 1865	11
« « 1869	9 7/8
« « 1871	67 1/4
« « 1872	16 1/2
« « 1873	8 5/8
Փոխառ. 1877	78 1/4
Պանք Օթօման	16
Ռուսական փոխառ. 73........	85 5/8
Եգիպտ. միացեալ (Իւնիֆիէ)	67 1/8
« առանձն. (բրիվիլէժիէ)	90 5/8
Տայրա Սանիէ	66 3/4
Տօմանիալ (փոխառ. Ռօշիլտ)......	— —
Հունգ. պարտաթուղթ 1877......	101 1/2
Փոխանակ. Բարիզի վրայ	——

Վիէննա 9 Փետրուար ժ 4 երեկոյ

Փոխանակ. Լօնտրայի վրայ	121 40
Օսմ. Երկաթուղի	20

Բարիզ 9 Փետրուար ժ. 3 վ. 45 երեկոյ

Ֆր. Ռանթ 4 1/2 . . . . . բաց	77 15
« « 3 բաց	106 60
Օսմ. Քօնս. բացուեցաւ	8 80
« « գոցուեցաւ.քրն. կտ.	8 57 1/2
Օսմ. փոխառութիւն 1863........	— —
« « 1865........	55 —
« « 1869........	50 —
« « 1873........	43 —
Օսմ. Երկաթուղի	42 25
Պանք Օթօման	650 —
Քրէտի Լիոնէ	562 50
« Ֆօնսիէ	1250
Բաժնետոմս Լիոնի	1243 75
Սուէզի ջրանցք........	2060
Ռուսական 5% 1877ի	92 1/4
Իտալական Ռանթ........	92 05
Արեւ. Ռուս.(Ռիւս Օրիան.)........	—
Եգիպտական միաց. գոց	337
Սպանիական (արտաքին)........	59 5/8
Հունգարական (ոսկի)........	102
6 % Հելլենական	413 75
Չէք Լօնտրայի վրայ........	25 24

ԲԱՐԻԶ ԲԹԻԹ ՊՈՒՐՍ

9 Փետրուար ժ. 10 վ. 30 երեկոյ

Ֆրանս. Ռանթ 5 1/2 %........	106 60
Օսմ. «	8 52 1/2
« Երկաթուղի	— —
Եգիպտական միացեալ	337 50

ՄԵՏԷՕՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱԿ

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԴԻՏԱՐԱՆ Ի ԲԵՐԱ

Փետրուար 11 (Ն. Տ.)

		ժ.	վ.
Ծագումն արեգական (Աւերոպէ)		7	2
Մուտք « «		5	28
Կէս օր (Միջին ժամով) . .	12	14	28
Կէս օր (ժամ ըստ տաճկաց)		6	25
Ծագումն լուսնի (Աւերոպէ)	Ե	6	5
Մուտք « «	Ա	6	40

Երեւումն լուսնի. Լր. Լս. 11 փետր.

Առաւօտեան ժամը 8 ին

	Հզրրդմեթր
Ծանրաչափ (Ծովու երես) . . .	771 0
Ջերմաչափ	4. 1
Նուազագոյն աստիճան	2. 3
Բարձրագոյն « իրիկուան	9. 4
Խոնաւութիւն 0/0	63
Բարձրութիւն անձրեւի 24 ժամու միջոցին . . հազարորդամեթր	0, 6

Ուղղութիւն հողմոյ Արեւ. Հիւս. Արեւ. չափաւոր։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 10 ԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

Հիւսիսային հովը խիստ տկար է Ադրիականի վրայ, տկար՝ Արշիպեղագոսի վրայ, չափաւոր՝ Տարտանէլի վրայ և խիստ տկար՝ Օտէսայի վրայ։

Բարեխառնութիւնն է 0 աստիճան ի Վիէննա, զէրօյէն 3 աստիճան վար յՕտէսա և 7 ի Բէգրսպուրկ։

ԲԱՑՈՒՄՆ
28 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 9 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

ՍԲՕՆԷՔԻ
ՎԱՃԱՌԱՏԱՆ
ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ
(ԳԱՐԵՋՐԱՆՈՑ ԵՒ ՃԱՇԱՐԱՆ)
Ղալաթիա Սէրայի դէմ

Այս բազմամեայ տունը որ ծանօթ է մայրաքաղաքիս համայն բնակչաց, իր ըմպելեաց և ուտելեաց ընտիր տեսակովը, ծառայութեան բարեկարգութեամբը, և նախասենեակներուն հանգստութեամբը, իր տեղը ընդարձակած, նորոգուած և վերըստին կազմուած ըլլալով մեծ ծախուք, առաջին կարգի հաստատութիւն մը դարձած է կենաց հարկաւոր եղող ամեն պիտոյքներով, բնակութիւն, խոհանոց —(Փրանսական և Արևելեան)— Նպարեղէնք, յորս բան մը պակաս չէ և գարեջրանոց, ուր կը գտնուին Տաճկաստանի և Եւրոպիոյ գլխաւոր լրագիրք։

Ն. — Նպարավաճառատան մուտքը անջատուած է, և պանդոկը բաց է ամեն գիշեր մինչև առաւօտ։

2—6

ԱԶԳ

ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՆՊԱՐԵՂԻՆԱՑ
Պօլսօ-Բազար Թօհմիլէր փողոց Թիւ 59,
[illegible]

Մելքոն Էֆ. Տէօքմէճեանի վաճառատան մէջ կը գտնուին Նպարեղինաց վերաբերեալ ամեն տեսակ ապրանքներ, որպիսիք են, խաւիար՝ սովորական, լաւ և ընտրագոյն (մարթինիքա)․ շաքար՝ Մարսիլիոյ և Թրիէստէի․ այլ և այլ տեսակ բսքաւիթներ, պատ, Փրանսական բուն Գրուիէր․ Սիպիրի Թարմ և ընտիր իւղ․ Նաբօլիի մաքարօն․ Ճենովայի և Նաբօլիի չէհրէյէ․ բրինձ՝ Մախսուսէ եւ Բիլօն․ լուբիա և սիսեռն եփուն և խիստ համեղ․ անուշեղէնի և խմորեղէնի յատուկ լաւագոյն ալիւր․ օսլայ (նիշասթա) և աւարօթ․ Քանտիոյ և Այվալըքի ընտիր առձառ․ Լոնտոնի և Մարսիլիոյ քօլա․ Ամերիկայի քարիւղ (կազ)․ Լոնտոնի ընտիր լեղակ (չիվիտ)․ քօնեաք և այլ ոգելից ըմպելիք․ սօմա․ Թարմ ըսթաքօզ և սարտին․ Այվալըքի ընտիր ձէթ․ Թարխանա և պուլղուր․ մէկ խօսքով, սոյն վաճառատան մէջ կը ծախուի ամեն տեսակներուն լաւագոյնն այն պիտանի բանեբու, որք առևտրական սոյն ճիւղին կը [illegible]։

Ամեն յանձնարարութիւն կը կատարուի ուղղութեամբ և կանոնաւորապէս։

Գիները խիստ չափաւոր են։ ԱՊԱՌԻԿ ՉԿԱՅ։

Այս առթիւ կը ծանուցուի ի գիտութիւն իւր ծանօթից ու բարեկամաց թէ, Փաշա մականուանեալ Սեփաստացի Պետրոս աղան յիշեալ վաճառատան մէջ կը գտնուի ամեն օր։ 12—6

ԹՂԹԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑ
Ա. ԳԱՐԱՅ. ՄԱՂԱՔ ԵՒ ԸՆԿ.
Կալաթա, [illegible] 101.
(Գէորգ պէյ խանի դէմ.)

Սոյն վաճառատան մէջ կը գտնուի «Նասըրի» դեղ մը որ մի երեւելի Ռուս բժիշկ հնարած է և մեծ ընդունելութիւն գտած է, բովանդակ Ռուսիոյ մէջ․ այս դեղը 15 օրուան մէջ․ առանց ցաւ պատճառելու Նասըրը տեղէն կը հանէ։

Նոյնպէս կը գտնուի Ռուսահայ գրագիտաց, խմբագրաց, կղերականաց և այլ նշանաւոր ազգայնոց լուսանկարներ։

Նաև Թղթեղէն գրչեղէն, դպրոցական և նկարչութեան պիտոյք։

15-10

ՏԱՄԱՏԵԱՆ ՁՈՒԼԱՐԱՆ
Օտուն-Գաբու, Թիւ 465.

Հայերէն, Տաճկերէն, Յունարէն և Լատինական ամեն տեսակ Տպագրական տառեր և զարդեր կը գտնուին պատրաստ, յոյժ չափաւոր գիներով։

Գաւառներէ և օտար երկիրներէ ևս յանձնարարութիւնք ամենայն ճշդութեամբ կը կատարուին, երբ հետեւեալ հասցէիւ ուղղուին մեզ
S. DAMADIAN,
Odoun-Capou, nº 465.
CONSTANTNOPLE

ԱԶԳ

Թ. ՊԱԼԵԱՆ ԵՒ Ն. ՍԱՖՐԱՃԵԱՆ

Պատիւ ունին ծանուցանել արգոյ հասարակութեան որ Ֆէրի-գիւղի Պալեան գործարանէն ելած Պաքսիմաթներու (պիսքիթ) ընդհանուր մթերանոց մը հաստատած են Կ. Պոլիս Եէնի-ճամի, Օսմ. Թղթատարութեան դէմ, թիւ 1 խանութը, ուր կը վաճառուին խիստ ընտիր տեսակներ և աժան գնով, մեծ ու փոքր քանակութեամբ։

Նաև ամեն տեսակ ըմպելիք և շաքարեղէնք և փոքր տղայոց համար ամեն տեսակ անուշաբեր ուտելիք կը գտնուին յիշեալ Մթերանոցին մէջ։

ՎԱՅՐԿԵՆԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՅՑԵՏՈՄՍԵՐՈՒ

Կը պատրաստուին ազնիւ քարդերու վրայ պանազան գրերով, ի գին 100 հատը 10 դահեկան։

Փափաքողք դիմելու են Արամեան տպարան, Չագմագճըլար Ցակոբեան խան։

ՆՈՐ ԵՂԱՆԱԿ
ԳՐԱԲԱՐ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ
Ի ՊԷՏՍ ԴԵՌԱՎԱՐԺԻՑ
Երկասիրեաց
ԵՂԻԱԶԱՐ Ն. ՏԷՎԼԷԹԵԱՆ
Գին 100 փարայ։

ՓՈՔՐԻԿ ՏՂՈՒ ՄԸ
ՅՈՒՇԱՎԷՊԸ
Գրեց Օր. Ցուլի Կուրօ.

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ
ՏԻԿԻՆ Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

Սոյն հրահանգիչ վէպն որ, մասնաւոր խնամով ընտրուած է տղայոց համար, մաքուր տպագրութեամբ և բազմաթիւ պատկերներով հրատարակած է Նշան Կ. Պէրպէրեան։

Գինն է 10 ղրուշ։

Կը ծախուի Պէրպէրեան տպարանը և ամեն գրավաճառաց քով։

Ե. ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ
ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆ
ՇԱՐԺՈՒՄ
Բ. Տարի, Յունուար

Թէեւ Հանդէսիս խմբագիրը հանուցած էր թէ ներկայ տարւոյն մէջ աւելի ընդարձակ պիտի հրատարակէր զայն, սակայն Եկեղեցւոյ Տնօրէնութիւնն ալ իրեն յանձնուելուն պատճառաւ՝ նոյն դիրքով ու նոյն պայմաններով պիտի շարունակէ հրատարակել Շարժումն։

Այդ բաժանորդագրութեան պայմանք են՝
Մայրաքաղաքիս համար 20 դհ.
Գաւառաց և օտար երկրաց համար 26 »
Գին տետրին 2 »

Շարժման հասցէն է՝ Արամեան տպարան՝ Ծակըրեան խան՝ Չագմագճըլար, և Հավուզլու խան՝ միջին յարկ՝ Թիւ 4, Կ. Պոլիս։

ԳՍԱՎԻԵՐ ԴԸ ՄՕՆԹԷՓԷՆ
ԷՍՄԱՐԸ ՀԻՆՏ
ՄԻՒԹԷՐՃԻՄԻ Յ. ԹՕԼԱՅԵԱՆ
(Երկու հատոր)

Կը գտնուի բոլոր հայ գրավաճառաց քով, Պոլիս, Ջրավաճառ Պօղոս Աղայի խանութը և Բերայի գլխաւոր հայ ծխավաճառաց քով։

Գին իւրաքանչիւր հատորի, 15 ղրշ։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ

ԱՐԵՒԵԼՔի խմբագրութիւնը հրաւէր կը կարդայ բոլոր ազգային հեղինակաց և թարգմանչաց որ իրենց հրատարակած գրքերէն երկերկու օրինակ ղրկեն խմբագրութեան, եթէ կը փափագին հրատարակութեանց ազդերը և միանգամայն անոնց նկատմամբ քննական յօդուածներ տեսնել լրագրոյս մէջ։

ՀԱՄԱՌՕՏ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ
Գրեց
Ռ. Բ. Պէրպէրեան
Գին 7 1/2 ղրուշ

Կը ծախուի Հայ գրավաճառաց և հեղինակին քով։

Արտօնատէր, Ս. ՏԱՄԱՏԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԱՐԵՀ
Ղալաթիա, Քիւրէքճիլէր փողոց, Թիւ 41

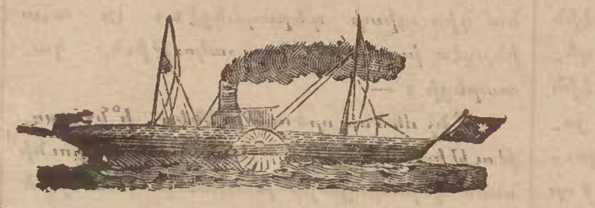

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷ

ԱԹՕՐԵԱՑ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՎՈՍՓՈՐԻ ՇՈԳԵՆԱՒԱՑ

1884 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԱՄՍՈՅ

ՎՈՍՓՈՐԷՆ ԻՋՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐ

ԹԻՒՔ ՇՈԳԵՆԱՒՈՒՑ

ՆԱԽԱՄԱՍՈՒՅՑՔ	21	33	17	23	4	28	19	22	20	17	1	21	18	28 բ	19	33	ա	4	22	23	19	20	28	4
	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Ա. Քավաք	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 15	—	—
Ր. Քավաք	—	—	—	—	—	—	—	—	3 8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 23	—	—
Եէնի մահալլէ	—	—	2	—	—	—	—	—	3 18	—	—	—	—	—	—	4 30	—	6 45	—	—	—	8 33	—	—
Մէզար պուրնու	—	—	2 4	—	—	—	—	—	3 22	—	—	—	—	—	—	4 34	—	6 49	—	—	—	8 37	10	—
Պէյիւք լիման	—	—	2 8	—	—	—	—	—	3 26	—	—	—	3 45	—	—	4 38	—	6 53	8 45	—	—	8 41	10 04	—
Քիրէճ պուրնու	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Թարապիա	—	—	2 19	—	—	—	—	—	3 37	—	—	—	3 56	—	—	4 49	—	7 04	8 56	—	—	8 52	10 15	—
Պէյքոզ	—	—	—	2 15	—	—	—	—	—	—	—	—	4 5	—	—	—	5 45	7 13	9 5	—	—	9 1	—	—
Բաշա պահչէ	—	—	—	2 22	—	—	—	—	—	—	—	—	4 13	—	—	—	5 52	7 20	9 12	—	—	—	—	—
Եէնի քէօյ	—	—	2 30	—	—	—	2 35	—	3 48	—	—	3 50	—	—	—	5	—	7 30	—	—	—	9 13	10 26	—
Բ. Բէ. մահալլէ	—	—	—	2 30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6 —	—	ա	—	—	—	—	—
Սթէնիա	—	—	—	—	—	—	2 42	—	—	—	—	3 57	—	—	—	5 7	—	—	—	—	—	ա	—	—
Էմիրկէն	—	—	—	—	—	—	2 47	—	—	—	—	4 4	—	—	—	5 14	—	7 39	—	—	—	9 22	10 35	—
Պօյաճը քէօյ	—	—	—	—	—	—	2 50	—	—	—	—	4 7	—	—	—	5 17	—	—	—	—	—	9 25	—	—
Քանլըճա	—	—	—	2 38	—	—	—	—	—	—	—	—	4 27	—	—	—	6 8	7 48	9 26	—	—	—	—	—
Ր. Հիսար	—	—	—	—	—	—	2 58	—	—	—	—	4 15	—	—	—	5 25	—	7 57	—	—	10 30	9 33	10 45	—
Ա. Հիսար	—	—	—	2 44	—	—	—	—	—	—	—	—	4 33	—	—	—	6 14	8 06	9 32	—	—	—	—	—
Քանտիլլի	—	—	—	2 50	—	2 50	—	—	—	3 45	—	—	4 40	—	4 45	—	6 20	8 12	9 39	10 50	—	—	—	—
Վանի քէօյ	1 45	—	—	—	—	2 56	—	—	—	3 51	—	—	ա	—	5 1	—	6 26	—	9 45	—	—	—	—	—
Պէպէք	—	2	—	—	—	—	3 06	3 10	—	—	—	4 25	—	4 30	—	5 33	—	—	—	—	—	9 41	—	11 10
Արնաուտ քէօյ	—	2 7	—	—	2 40	—	—	3 17	—	—	3 50	—	—	4 37	—	5 40	—	8 22	—	—	—	9 48	10 58	—
Չէնկէլ քէօյ	1 52	—	—	—	—	3 3	—	—	—	3 58	—	—	ա	—	5 8	—	6 33	8 30	9 52	—	—	—	—	—
Քուրու չէշմէ	—	2 14	—	—	2 48	—	—	3 24	—	—	3 58	—	—	4 44	—	5 47	—	—	—	—	—	9 55	—	—
Պէյլէր պէյի	1 59	—	—	—	—	3 09	—	—	—	4 04	—	—	ա	—	5 14	—	6 40	8 36	9 58	—	—	—	—	—
Օրթա քէօյ	—	2 22	—	—	2 57	—	—	3 32	—	—	4 7	—	—	4 52	—	5 55	—	8 45	—	—	—	10 3	11 10	—
Քուզկունճուք	2 5	—	—	—	—	3 16	—	—	—	4 11	—	—	ա	—	5 21	—	6 47	8 54	10 5	—	—	—	—	—
Պէշիկթաշ	—	2 30	—	—	3 06	—	—	3 40	—	4 21	4 16	—	—	5	5 31	6 13	—	9 04	—	—	—	10 11	11 18	—
Իսկիւտար	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	ա	—	—	—	6 55	9 14	10 13	—	—	—	—	—
Քապաթաշ	2 17	—	—	—	—	—	—	3 49	—	—	—	—	—	5 9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ԿԱՄՈՒՐՋ	2 25	2 45	3 05	3 35	3 23	3 32	3 35	3 57	4 23	4 36	4 31	4 53	5 15	5 17	5 46	6 18	7 10	9 29	10 28	11 —	11 20	11 26	11 33	11 40

═ Այսպէս նշանով ժամերը կը նշանակեն հաղորդակցութիւն երկու շոգենաւուց։ ա. Ուրբաթ օրերը միայն։ բ. Բացի ուրբաթ օրերէ։

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ. Ի բաց առեալ շոգենաւուց մեկնելու ժամերէն, մնացորդ ժամերը փոփոխութեան ենթակայ են դէշ օդի կամ այլ պատճառաւ։

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ՄԵԿՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐ

ԹԻՒՔ ՇՈԳԵՆԱՒՈՒՑ

ՆԱԽԱՄԱՍՈՒՅՑՔ	21	33	17	1	4	28	19 բ	ա	20	22	28	23	19	18	17	4	33	22	23	20	19	21	28	4
	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ մեկն.	2 35	3	3 15	3 20	3 45	4	4 15	4 15	5 30	6 45	8 30	9 30	9 50	10 15	10 30	10 30	10 40	11 5	11 10	11 10	11 30	11 40	11 45	12 —
Քապաթաշ	—	—	—	—	3 55	—	—	—	5 40	—	—	9 40	—	—	—	—	—	11 15	—	—	—	11 50	—	—
Իսկիւտար	2 50	—	—	—	3 59	—	—	4 30	—	7 —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Պէշիկթաշ	—	3 15	—	—	4 09	—	—	—	5 49	7 10	8 44	9 49	10 5	—	—	10 45	10 55	11 24	—	—	—	—	12 —	12 15
Քուզկունճուք	2 56	—	—	—	4 19		—	4 36	—	7 20	—	9 59	—	—	—	—	11 5	—	—	—	—	12 2	—	—
Օրթաքէօյ	—	3 23	—	—	4 18	—	—	—	5 57	7 29	8 52	—	10 13	—	—	10 53	—	11 32	—	—	—	—	12 8	12 23
Պէյլէր պէյի	3 3	—	—	—	4 27	—	—	4 43	—	7 38	—	10 6	—	—	—	—	11 12	—	—	—	—	12 9	—	—
Քուրու չէշմէ	—	—	—	—	—	—	—	—	6 5	—	—	—	10 22	—	—	11 1	—	11 40	—	—	—	—	12 16	12 31
Չէնկէլ քէօյ	3 9	—	—	—	4 33	—		4 49	—	7 44	—	10 12	—	—	—	—	11 18	—	—	—	—	12 15	—	—
Արնաուտ քէօյ	—	3 34	—	3 45	4 41	—	—	—	6 12	7 52	9 —	—	10 29	—	—	11 9	—	11 47	—	—	—	—	12 23	12 38
Պէպէք	—	—	—	—	—	4 30	—	—	6 19	—	9 7	—	10 37	—	—	11 16	—	11 54	—	—	12 —	—	12 30	—
Վանի քէօյ	3 16	—	—	—	—	—	—	4 56	—	—	—	10 19	—	—	—	—	11 25	—	—	—	—	12 22	—	—
Քանտիլլի	—	—	3 45	—	4 51	—	4 45	5 2	—	8 2	—	10 26	—	10 45	—	—	11 31	—	11 40	—	—	—	—	—
Ա. Հիսար	3 26	—	—	—	4 57	—	—	5 8	—	—	—	—	—	10 51	—	—	—	—	11 46	—	—	—	—	—
Ր. Հիսար	—	3 49	—	—	5 06	—	—	—	6 27	8 12	9 15	—	10 45	—	11 2	—	—	—	—	—	12 13	—	—	—
Քանլըճա	3 33	—	—	—	5 15	—	—	5 15	—	8 20	—	—	—	10 58	—	—	—	—	11 53	—	—	—	—	—
Պօյաճը քէօյ	—	—	—	—	—	—	—	—	6 35	—	—	—	—	—	11 10	—	—	—	—	—	12 21	—	—	—
Էմիրկէն	—	3 54	—	—	5 24	—	—	—	6 38	8 28	9 24	—	—	—	11 13	—	—	—	—	—	12 24	—	—	—
Սթէնիա	—	—	—	—	—	—	—	—	6 43	—	—	—	—	—	11 18	—	—	—	—	—	12 29	—	—	—
Բ. Բէ. մահալլէ	—	—	—	—	—	—	—	5 23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12 2	—	—	—	—	—
Եէնի քէօյ	3 45	4 03	—	—	5 33	—	—	—	6 50	8 36	9 33	—	—	—	11 25	—	—	—	—	11 48	12 36	—	—	—
Բաշա պահչէ	—	—	—	—	5 43	—	—	5 32	—	—	—	—	—	11 10	—	—	—	—	12 11	—	—	—	—	—
Պէյքոզ	—	—	—	—	5 50	—	—	5 41	7 2	—	—	—	—	11 17	—	—	—	—	12 18	—	—	—	—	—
Թարապիա	—	4 13	—	—	5 59	—	—	—	7 11	8 40	9 43	—	—	11 26	11 35	—	—	—	—	11 58	—	—	—	—
Քիրէճ պուրնու	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Պէյիւք լիման	—	4 24	—	—	6 10	—	—	—	7 21	8 45	10 —	—	—	—	11 45	—	—	—	—	12 8	—	—	—	—
Մէզար պուրնու	—	—	—	—	6 14	—	—	—	7 25	—	9 55	—	—	11 38	11 49	—	—	—	—	12 12	—	—	—	—
Եէնի մահալլէ	—	4 29	—	—	6 18	—	—	—	7 29	—	—	—	—	—	11 52	—	—	—	—	12 16	—	—	—	—
Ր. Քավաք	—	—	—	—	—	—	—	—	7 39	—	—	—	—	11 50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ա. Քավաք	—	—	—	—	—	—	—	—	7 47	—	—	—	—	12 —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

ԻՍԿԻՒՏԱՐԻ ԳԻԾ

ԻՒՍԿԻՒՏԱՐ—ԿԱՄՈՒՐՋ

	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	[1] ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Իսկիւտարէն	2 —	2 30	3 —	3 30	4 —	4 30	5 10	5 45	6 20	7 —	8 10	9 —	9 45	10 20	10 30	10 45	11 05	11 25	11 45	12 05	
Պէշիկթաշ	—	—	—	—	—	—	—	5 55	—	7 10	8 20	—	—	10 25	—	—	—	—	—	—	
Կամուրջ	2 15	2 45	3 15	3 45	4 15	4 45	5 25	6 10	6 35	7 25	8 35	9 15	10 —	10 45	10 45	11 —	11 20	11 40	12 —	12 20	

ԿԱՄՈՒՐՋ—ԻՒՍԿԻՒՏԱՐ

	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	[1] ժ. վ.	ժ. վ.
Կամուրջէն	2 15	2 45	3 15	3 45	4 15	4 45	5 25	6 —	7 —	8 15	9 —	9 30	10 —	10 25	10 45	11 05	11 25	11 50	12 05	12 05	
Պէշիկթաշ	—	—	—	—	—	5 —	—	6 15	—	—	9 15	—	10 15	—	—	—	—	—	—	—	
Իսկիւտար	2 30	3 —	3 30	4 —	4 30	5 10	5 40	6 25	7 15	8 30	9 25	9 45	10 25	10 40	11 —	11 20	11 40	12 05	12 20	12 20	

ԿԱՌԱԲԱՐՁ ՇՈԳԵՆԱՒ

ԻՒՍԿԻՒՏ. ՍԻՐՔԷՃ. ԻՍԿ.

	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Իսկիւտարէն	4 15	5 15	10 15	11 30
Գապաթաշ	4 30	—	—	11 45
Սիրքէճի իսկ.	4 45	5 35	10 35	—

ՍԻՐՔԷՃ. ԻՍԿ. ԻՒՍԿԻՒՏ.

	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Սիրքէճի իսկ.	4 45	5 45	11 —	—
Գապաթաշ	—	6 —	—	11 45
Իսկիւտար	5 05	6 15	11 20	12 —

ՀԱՐԷՄ ԻՍԿԷԼԷՍԻԻ ԳԻԾ

ՀԱՐԷՄ ԻՍԿԷԼԷՍԻ—ԿԱՄՈՒՐՋ

	[2] ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Կամուրջէն	4 —	4 45	11 —	
Սալաճաք	4 12	4 57	11 12	
Հարէմ իսկ.	4 15	5 —	11 15	

ԿԱՄՈՒՐՋ—ՀԱՐԷՄ ԻՍԿԷԼԷՍԻ

	[1] ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Հարէմ իսկ.	4 15	5 —	11 15	
Սալաճաք	4 22	5 07	11 22	
Կամուրջ	4 35	5 20	11 35	

---

[1] Բաց ի Հրէից տօն օրերէ. [2] Կիրակի օրն չկայ. [3] Քապաթաշով. [4] Քուզկունճուք.